

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISK AARBOG FOR THISTED AMT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND
FOR
THY OG HANHERRED

1918

LEHMANN & STAGE, KØBENHAVN

THISTED AMTS TIDENES BØDTRYKKERI, THISTED

En dansk Dragons Beretning om sit Ophold i Thy i Aaret 1864.

Af N. Olesen Husted.

DER er vist faa Soldater, som fører Dagbog under et Felttog. Dertil er Strabadserne i Reglen for store, eller Interessen for det, der foregaar omkring dem, for lille. Sløvheden griber; de lever kun i Nuet, sysler ikke med mere end det, der ligger for i Øjeblikket. Kun faa har vel Øje for den Natur, hvori de færdes, eller søger at fæstne og bevare et Indtryk af de civile Mennesker, de træffer paa deres Færd. Og endnu færre har vel Tanker for at nedskrive deres Oplevelser, Indtryk og Tanker fra Feltlivet. Og de kan sikkert snart tælles, som fra Dag til Dag i et længere Tidsrum har kunnet overvinde sig til at optegne, hvad de har oplevet, hørt og tænkt.

Blandt disse enkelte findes en dansk Dragon fra Kri- gen 1864. Hans Navn er Peter Andersen. Om hans pri- vate Liv vides meget lidt. Han er af Fødsel Fynbo, har almindelig Folkeskoleuddannelse, men er et godt Hoved, har en god Del Viljestyrke og en udpræget Evne til at optage Indtryk af Livet omkring sig og til at drage den størst mulige Fordel af de til enhver Tid værende Om- stændigheder. Hans Evner bragte ham da ogsaa videre, end hans Uddannelse kunde give ham Haab om, idet han endte sine Dage som Fuldmægtig paa Kæmnerkontoret i Rønne.

Vi træffer ham som Korporal ved 5. Dragonregiments 4. Eskadron i Randers. Fra denne By drager han med sine Kammerater Syd paa den 3. December 1863. Saa for- tæller han da i sin Dagbog om Toget ned gennem Jylland til Dannevirke, fortæller om de store Lidelser der og under Tilbagetoget derfra — en Dag, da han steg af Hesten,

var han saa udmattet, at han faldt plat ned paa Jorden og kun med stort Besvær fik sig rejst op igen — gennemgaar fra Dag til Dag Toget Nord paa gennem Jylland under Fjendens Forfølgelse, beretter om Overgangen til Mors i det frygtelige Vejr i Marts Maaned 1864, har en morsom Skildring af de Genvordigheder, han maa udstaa i et elendigt Kvarter i en Præstegaard paa Øen, fortæller igen om Fremrykningen Syd paa i Begyndelsen af April samt om nye Tilbægtog i Slutningen af April Maaned.

Vi lader ham begynde med at fortælle for os fra den 26. April, da han tillige med sine Kammerater holder ved Odde Sund for at drage over Limfjorden til Thyholm. Af Optegnelserne vil dog kun det blive medtaget, som kan antages at have nogen almen Interesse. Noteringerne om de daglige militære Øvelser under Opholdet vil saaledes blive fuldstændig udeladte, da de ikke i mindste Maade frembyder noget mærkværdigt.

Overfarten over Odde Sund skildrer han saaledes:

„ — — — Til Overfartsstedet ankom vi Kl. 6½ om Morgenen i det dejligste Foraarsvejr efter at have tilbage-lagt syv Mil siden i Gaar Aftes. Ved Overfartsstedet var der et Slags Færgesgaard med Krosted, men længe før vi kom, var alt spiseligt udsolgt, saa der ikke kunde være Tale om Proviantering der. Det eneste, der beholdtes, var lidt daarligt Vand til Hestene. Paa den flade Sand-slette foran Færgestedet, der forøvrigt kun var kendeligt ved nogle faa Alen brøstfældigt Bolværk og det i Nærheden liggende Færgeshus, var hele Skaren samlet, og det varede ikke længe, før alt, baade Heste og Folk, laa i en dyb Slummer i det bløde Sand.

Vejret var som sagt smukt, og Overfærgningen var i fuld Gang; men med de tarvelige Færgeredskaber, som var til Stede, tog det lang Tid, før alle kom over. Vor Eskadron begyndte at overføres Kl. 6 Eftermiddag, og Kl. 9 var alle ovre.

Vi saa her et mærkeligt Bevis paa en Hests Hurtighed i Svømning. Straks efter at en af Baadene havde forladt Udskebningsstedet, slog en Hest sig løs og sprang

over Bord med fuld Oppakning. Men i Stedet for at svømme tilbage, tog den Retning efter den modsatte Side af Sundet, som om den vilde skynde sig at komme først over. Det lykkedes den ogsaa at vinde et betydeligt Forspring og komme først til Landdingsstedet, men uheldigvis satte den Kursen mod selve Bolværket, hvor den selvfølgelig ikke kunde komme op. Jeg var dengang kommen over, og vi gjorde Forsøg paa at føre den ud til Siden af Bolværket, ud til den flade Strand, men der vilde den ikke hen. I Stedet for vendte den om og svømmede samme Vej tilbage, som den var kommen, og gik i Land paa den modsatte Side, hvor den efter at have rystet sig ikke lod til at have taget Skade af den lange Svømmetur. Efter at den med noget Besvær var fanget, førtes den atter i Baaden, men denne Gang forsøgte den ikke at springe uden Bords.

Som almindelig bekendt var jo en stor Del af 1. Infanteriregiments Mandskab Individuer af Hovedstadens Bærme, et Folkefærd, der kun i ringe Grad respekterer, hvad der af andre anses for selvfølgeligt. De var derfor ogsaa en Skræk for Kvarterværterne, med hvem de mange Gange tumlede værre, end en Fjende vilde gøre, dertil er de saa ualmindelig raa i deres Væsen. I Færgehuset paa den søndre Side af Oddesund kom disse først, efter at flere af Eskadronerne forud havde fortæret alt spiseligt. Her over blev de rasende og truede Folkene til at skaffe dem Mad, men da disse ikke kunde dette, tog et Par af de værste 2 Gæs, som laa i en Rede og lige havde udruget Gæslinger, vred Hovedet af dem og rev de største Fjer af, hvorefter de gjorde Ild paa den aabne Skorsten og forsøgte at stege dem paa Spid derved, at de stak en Bajonet i dem og holdt dem over Ilden. Der blev dog ikke noget spiseligt ud af dem, og da Værten forlangte Betaling, fik han kun Grovheder og Tilbud om Prygl, men ingen Penge.

Saa snart Eskadronen var kommen over, blev der straks kommanderet til Oprykning og Marchering til det en god Mil bortliggende Kvarter, Landsbyen Fløvlev, hvor

vi hurtig kom i Kvarter. Opholdet bliver her kun denne Nat, da vi allerede har Ordre til at stille i Morgen Formiddag Kl. 9 for at marchere videre. Selv om Kvarteret ikke er synderlig godt i det Hele taget, saa er Udsigten til, at vi kan komme rigtig i Seng, altsaa af Klæderne, noget, vi i lang Tid ikke har kendt til.

Onsdag d. 27. April 1864:

Altsaa afmarcherede vi i Formiddags Kl. 9 fra Flovlev mod Nord over den smalle Landtunge, som forbin-der Thyholm med Thyland, og gennem Ydby til Nes Sund. Vi er altsaa paa Vej til det velsignede Mors igen! Lidt over Middag kom vi til Færgestedet, men da Færgere-derne er om muligt endnu slettere end alt, hvad vi af den Slags endnu har set — hvad der vil ikke sige saa lidt —, saa gik Overfærgningen kun langsomt for sig. Dette havde til Følge, at Halvdelen af Regimentet, 4., 5. og 6. Eskadron, fik Ordre til at søge Kvarter i Landsbyerne deromkring til i Morgen. Vor Eskadron fik anvist Ydby til Kvarter. Den største Del forblev i selve Byen, medens en mindre Del, hvoriblandt jeg, kom til den en Fjerdingvej sydligere liggende Holmegaards Mølle med et Par vedliggende Gaarde.

Det var noget i disse Egne ukendt at se Militære, og det var derfor ikke saa underligt, at efterhaanden som Rygtet om deres Ankomst spredtes til Nabobyen, valfartede Folk hertil i Hobetal for at se os. Jeg ser endnu den Forbavselse, der stod malet i alles Ansigter, da jeg med min Trop red ind i Møllen, hvis Beboere intet havde set, før vi viste os i Gaarden. Hvad vi vilde, stod ikke straks klart for dem, men da de fik den rette Forstaaelse, var de Beredvilligheden selv. Da her tillige var gode lokale Forhold, fik vi et godt Kvarter i Møllen“.

De følgende Dage blæste det ret stærkt, saa Overførelsen til Mors ikke kunde foregaa. Peder Andersen glæder sig meget derover. For ham stod Mors jo som et „Skræmmebillede“, som han udtrykker sig.

Den 29. April skriver han:

„I Gaar Aftes efter Appellen foretog jeg og Korporal

Mortensen os en Spadseretur omkring til vore Kammerater for at se, om de havde lige saa gode Kvarterer som os — og det viste sig, at det var et meget godt Kantonnement, vi her var kommen i. Denne Runde endte med, at vi alle samledes i Kroen, hvor desuden en Del af Beboerne kom til Stede. Følgen heraf blev, at der blev drukket adskillige Glas — flere maaske, end rettelig burde være.“

Den 30. April faar Eskadronen Ordre til, i Stedet for at skulle til Mors, at marchere Syd paa igen. Forfatteren tager da Afsked med sit Kvarter med følgende Ord: „Ydby er iøvrigt en mærkelig Fremtoning i disse Egne. Det er ligesom et Stykke Sydøstjydsk, der ved et mærkeligt Tilfælde er bleven kastet her op i det yderste Thule, hvor dens jævnlige slet ikke findes, thi baade i Udseende og Indretning og i Befolkningens Levevis adskiller den sig betydelig fra de andre Byer i disse Egne.“

Søndag d. 1. Maj gik Marchen saa atter mod Syd og vor Dragon havnede i Byen Søndbjerg. Han skriver om den:

„Det er ved første Øjekast let at se, at det ikke er en By som Ydby, men paa den anden Side synes Forholdene dog bedre, end hvad vi har i frisk Minde fra Morsø. Selv er jeg tillige med 4 Menige indkvarteret i den ene af to sammenliggende Gaarde, Østergaard kaldet, der ligger et Stykke fra selve Byen hen imod Limfjorden. Det er, saa vidt jeg kan skønne, et Par prægtige gamle Folk, jeg er kommen i Kvarter hos. Manden hedder Christen Smed, og Hustruen — ja, det ved jeg ikke. De hører ikke til den nyere Skole, men hvad gør det, naar kun Hjerte og Vilje er god.“

I sin Optegnelse fra 4. Maj henfalder Andersen i Betragtninger over Krigen. Han skriver saaledes:

„Var det ikke for den Smule Strandvagt, vi her har, kunde vi være udsat for at glemme, at vi er i Krig, saa lidt ser og hører og ved vi om Krigen. Hvorledes det staar til paa selve Krigsskuepladsen ved Dybbøl, i Fredericia eller i Jylland, ved vi kun lidt om. I alt Fald faar

vi intet at vide, før det er mange Dage gammelt. Tager man Kortet for sig og tager vor Stilling paa dette Sted i Betragtning, kan man ikke frigøre sig for den Tanke, at vi, dersom Fjenden er bekendt med vort Ophold her — hvad næppe kan tænkes undgaaet —, med den største Lethed vil kunne fanges som Mus i en Fælde, thi vi har her til det næste Udskibningssted, Frederikshavn, c. 30 Mil, og da Fjenden som bekendt er langt nordligere, er han altsaa Udskibningsstedet langt nærmere end vi. Herimod kan billigvis indvendes, dels at Limfjordens Vand er imellem, og dels at vi ikke saadan uden videre lader os fange. Men hertil er at bemærke, at i det Tilfælde, vi stod lige over for en jævnbyrdig Modstander, da vilde en saadan Paastand som hin have sin Berettigelse, men som Forholdene er, hvor vore Modstandere er 10—20 ja 50 Gange overlegne, er Sagen en hel anden. Medens vi med en Haandfuld Folk spredt over den lange Limfjordskyst paa intet Sted er i Stand til at yde en virkelig Modstand, kan Fjenden, som har Valget af Tid og Sted, med en hundrede Gange større Styrke uden Vanskelighed tiltinge sig Overgang. Hvorvidt det er sandt, ved jeg ikke, men Rygtet har i Dag fortalt, at Fredericia skal være rømmet af vore Tropper uden at være tvungne dertil. Østerrikerne skal have forsøgt et Angreb for 10—12 Dage siden, men skal være bleven slaaet tilbage. Hvorledes hænger det sammen?“

Vi lærer her Andersen at kende som en Mand, der tænker over Stillingen og gør sine Beregninger. Og vi faar at vide, hvad den menige Soldat paa et givet Tidspunkt ved om Krigen. Det er ikke meget, der naar op til de afsides Afdelinger, og Oplysningerne er meget forsinkede. Han har saaledes kun rygtevis hørt om Fredericias Rømning d. 26. April. Dette kan dog egentlig godt forstaas, da man ved, at selve Chefen for det nørrejydske Korps, Hegermann Lindencrone, først fik Besked om Rømningen mange Dage efter, at den var foretaget!

I øvrigt er det vist rigtigt nok, at Styrken paa Thy let kunde være taget som Mus i Fælde, Havde Fjenden,

som paa dette Tidspunkt havde besat Himmerland, gjort et stærkt Fremstød ved Aggersund, kunde han let have afskaaret de danske Soldater i Thy fra at naa Frederikshavn.

Helt morsomt er det at følge Andersens Omtale af den store Overmagt. Han begynder med en 10—20 Gange, men ender med at skrive om en 50 Gange større Styrke.

Den 6. Maj er Andersen i særlig trist Humør. Han skriver — —: „Det er aldeles utvivlsomt, at Opholdet her i Længden vil blive kedeligt. Allerede de forløbne Dage har været nok til, at man alt længes efter Forandring. Min gamle skikkelige Vært og hans Kone har jeg nu lært at kende som et Par rigtig ejegode gamle Folk, som glæder dem ved at gøre mig Tilværelsen saa behagelig, som det paa nogen Maade er dem muligt. — Men der er noget øde og trist udbredt over det hele, som gør, at man ikke er langt fra at henfalde til Livslede. Disse to Gaarde ligger, som alt bemærket, et Stykke uden for Byen. Jeg gaar saaledes ene hernede og har kun lidt at forslaa Tiden med, ingen Kammerater at tale med, intet kvindeligt Væsen til behageligt Tidsfordriv. Dertil er Egnen trist og øde, ikke saa meget som det allermindste Spor af Have findes her ved Boligen, ikke et Træ, næppe en forkrøblet Busk er at opdage i vid Omkreds. Paa den ene Side af Gaarden er der en stor Tørvemose. — Jeg kom i Forgaars under Samtalen med mine Gamle til at fortælle, hvorledes vi i Brande lavede Æggetoddyer i store Portioner. Min Vært kendte ikke den Ret, men fandt, at det kunde være morsomt at prøve og tilbød at skaffe Materiale, naar jeg vilde besørge Tillavningen. At jeg ikke modsatte mig dette, følger af sig selv. Snart kom Æg, Rom og Sukker tilligemed Glas og Teskeer frem, og Arbejdet begyndte. Først lavedes et Glas, som alle smagte paa, og som vandt udelt Bifald. Snart sad vi, Vært og Værtinde og jeg, hver med sit Glas i Haanden i Færd med Piskningen af Æggeblommerne, og da dette var til Ende og behørig Sukker og Rom tilsat, kom Mutter med Vand i en sort Jydepotte, og Drikken var færdig. Med

Velbehag nød vi den i den stille Eftermiddagstime, og siden har dette gentaget sig hver Eftermiddag.“

Jo, Peter Andersen forstaaer at tage sine Folk.

Om sit Ophold fortæller han den 8. Maj yderligere:

„— — — Mine Værtsfolk synes at have Overflod paa Æg. I alt Fald danner Æggespiserne en temmelig stor Del af det daglige Traktement, noget, jeg som Regel synes godt om, men navnlig er der en Form, som tiltaler mig, det er Røræg og røget Gaasebryst, som serveres til Frokost. I det Hele taget er Retterne ikke mangfoldige, ligesom ogsaa Kogeindretning og Madkar er beskedne. Den første er en aaben Skorsten med Klyne til Brændsel, og de sidste er sorte Jydepotter. Jærngryder kendes ikke. Men iøvrigt er alt efter Omstændighederne rent og ordentligt. Jeg har et Kammer for mig selv med en Seng med en Mængde Dynner saa store og tunge, at jeg næppe kan magte dem. Det er ikke ret mange Steder, hvor jeg hidtil har været, at Forholdene har udviklet sig paa en saa tiltalende Maade, som her hos disse prægtige gamle Folk, hvor den gode Vilje paa ethvert Punkt træder én saa uforbeholden i Møde“.

Paa Pinsedag d. 15. Maj nedskriver han:

„— — — Mine prægtige Værtsfolk har i Dag været saa stolte over, at de drejede Overvagtmasteren en Knap. Da han i Morges kom for at se, om jeg var i Stalden i rette Tid, var jeg endnu ikke staaet op. Da han kom ind og spurgte efter mig, svarede de ham rask væk, at jeg var gaaet ud for længe siden, uagtet de meget godt vidste, at jeg sov paa mit grønne Øre. Men de havde en Anelse om, at det havde været rigtigst, om jeg havde været oppe, og derfor stak de ham den Plade. Samme Overvagtmaster er nemlig lidt vigtig somme Tider.“

Fredag d. 20. Maj faar P. Andersen Sorg: Ved Appellen bliver der givet Ordre til Afmarch Nord paa Kl. 10 næste Formiddag. Han udstøder i den Anledning følgende Hjertesuk:

„— — — Altsaa skal jeg forlade mine gamle brave

Folk her i Søndbjerg. Deres Venlighed har holdt troligt ud til det sidste!“

Den 21. Maj marcheres der saa Nord paa. Paa Vejen møder de et Compagni Infanteri, der drager mod Syd. De forsøger at spørge Nyt, men faar kun at vide, at der pr. Dampskib er kommen en stor Mængde Infanteri til Vendsyssel.

Meddelelsen angaar sikkert den Styrke, som i Dagene 4.—8. Maj til Hegermann Lindencrones store Forbavselse ankom som Forstærkning, og som han ikke vidste, hvad han skulde gøre med.

P. Andersen har den Glæde at se en Fynbo, en Barn-domsven, blandt de forbidragende, faar at vide, at han skal have Kvarter i Odby og glæder sig til at kunne besøge ham. Han faar selv Kvarter i Byen . . . , men er til at begynde med ikke glad ved de nye Værtsfolk. Han skriver:

„— — — Alt tyder paa, at Ordenen her ikke er, som den burde være, noget, jeg ikke godt kan forsoner mig med, men her bliver jeg nok nødsaget til at gøre en Dyd af Nødvendigheden og finde mig i det uundgaaelige. Saa snart vi var komne i Kvarter og havde faaet Heste og Tøj passende anbragt, gjorde jeg straks Forsøg paa at træffe en Smule Overenskomst med min nye Vært om, hvad jeg skulde betale for den Del af Kosten, som ikke blev mig betalt af Regimentet. Jeg blev ikke lidt forbavset, da der forlangtes 3 Mark pr. Dag blot for Morgen- og Aftensmad. Det er en Selvfølge, at jeg straks protesterede mod denne ublu Betaling og ligefrem erklærede, at et saadant Beløb hverken kunde eller vilde jeg betale, saa meget mindre, som der ikke var Udsigt til, at det kunde blive et godt Madsted. Manden svarede ikke noget dertil, men vil han ikke bispise mig, kan han lade være. Jeg skal nok faa Mad.“

Den 22. Maj gives en Skildring af Egnen. Der skrives bl. a.:

„Der er her, som forøvrigt de fleste Steder i disse Egne, kun tarvelige Beboelsesforhold, ikke just saaledes

forstaaet, at udpræget Fattigdom er et Særkende overalt, men mere Udtryk for den nedarvede Levevis, og med Hensyn til Boligerne det gennem lange Tider tilvante. — Alle Boligerne ligner hinanden. Vaaningshuset ligger et godt Stykke adskilt fra Ladebygningerne, der i Reglen bestaar af tre sammenbyggede Længer. Der er saaledes en stor aaben Plads mellem begge, som i Reglen hverken er indhegnet eller brolagt, men bevokset med mer eller mindre frodigt Græs eller Ukrudt. Da Eggen i det hele er uden Træer eller Haver af nogen Betydning, og Vesterhavet ikke er langt fjærnet, har Vinden en betydelig Styrke, som trods Aarstiden er i høj Grad generende, i alt Fald for mig, der ikke før har været i disse Egne. Avlejorden er ikke helt daarlig. Vel er den til Dels stenet, og der findes ogsaa enkelte Steder Hedebakker med lidt Lyng, men der er ogsaa, og det den overvejende Del, god Agerjord.

Lave Stuer uden Spor af Ventilation, med Lergulv og Sovepladser i de ogsaa andre Steder fra kendte Alkovesenge er her saa at sige overalt. Er man saa uheldig, som jeg er det her, at faa en saadan anvist, hvor Sengetøjet saavel som Halmen i Bunden, efter den mugne Luft at dømme, ikke har set Sol eller Luft i Mands Minde, kan man just ikke glæde sig ved et godt Natteleje.

Den 26. Maj er Humøret særlig trist. Vejret er daarligt i disse Dage, uafbrudt Regn og Storm, og paa den lejede Hedestrækning, hvor de daglige Øvelser holdes, er der ikke Spor af Læ. I Dagbogen skrives bl. a.:

„— — — Det er dog saaledes, at jeg trods Vejret næsten hellere vilde være ude end i dette Svinehul, hvor foruden andre Ulemper en Række snavsede og uartige Børn hjemsøger een, hvor man saa vender og drejer sig. Desuden er min Vært og Værtinde af en underlig treven og modvillig Natur, som gør enhver Tilnærmelse umulig; Heldigvis ligger der en Gaard ret over for, hvor Trompeter Jensen og Eskadronens Sadelmager, Michelsen, er i Kvarter. Der tilbringer jeg min meste Tid, saa meget mere, som Folkene der er mere forekomne og gæstfri. Der er dér desuden en ikke ilde voksen Datter, som ikke synes

at være ganske uvillig stemt overfor Soldater, noget, der ogsaa har sin Betydning under saa beskedne Forhold som nærværende“.

Under de ensformige Forhold ophører Andersen at skrive i Dagbogen. Han noterer kun, naar noget særligt er sket.

Søndag den 5. Juni — Grundlovsdag — var han en Tur i Odby for at besøge sin Barndomsven. Han skriver om Turen: „Det traf sig netop saa heldigt, at der om Aftenen skulde være Gilde i den Gaard, hvor min Ven var indkvarteret. Det var derfor naturligt, at jeg ikke undgik at blive indbudt, hvad jeg selvfølgelig ikke undslod. Jeg morede mig taalelig godt og svingede de thylandske Piger af Hjertens Lyst. Gildet varede til den lyse Morgen, saa jeg kom først hertil Kl. 5.“

Den 12. Juni skriver han atter om den takkelige Datter i Nabogaarden, som interesserer sig for Soldater i Almindelighed. Denne Gang tilføjer han: „— — — Og for mig i Særdeleshed, og jeg tør ikke nægte, at jeg ogsaa interesserer mig for hende!“

Heldigvis faar han ogsaa en anden Adspredelse i Ensformigheden. Han fortæller:

„Trompeter Jensen har ved et Tilfælde oplyst mig om, at der findes Rejer i den nærliggende Fjord. Beboerne har kun lidt Kendskab til disse og slet ikke til, at de i kogt Tilstand er velsmagende. Trompeter Jensen og jeg har været paa Rejehjagt to Gange, men haft kun lidt Udbytte paa Grund af de tarvelige Fangstredskaber, men vi har dog kunnet spise Rejer til Aftensmad 2 Gange. Da de blev kogt, vilde Beboerne gerne have dem.“

Den 26. Juni dvæles der ved, at Vaabenstilstanden nu er udløbet, og der nedskrives Gætninger om, hvad der nu vil ske. Andersen vender tilbage til Tanken om, hvor let en Fjende ved at gaa over Limfjorden henne Øst paa kan afskære Tropperne i Thy fra at naa Frederikshavn. Han skriver:

„Sker dette (at Fjenden gaar over), vil Følgen utvivlsomt blive en Kamp paa Liv og Død til sidste Mand

eller en stille Forsvinden i een eller anden præjsisk Fæstning.“

Han fik ikke mange Dage til at gruble over, hvad der vilde ske, og han kom ikke mere til at skrive i sin Dagbog, mens han var i Thy.

Lørdag d. 2. Juli skriver han:

„Idet jeg skriver dette, er jeg allerede langt fra Thyholm (5: 14 Mil) i en By i Hanherred, som hedder Klim, og er det i dette Øjeblik kun 18 Timer, siden vi drog ud fra Hvidbjerg.

Den 30. Juni bragte ingen Forandring. Den 1. Juli var ligeledes stille, indtil der om Aftenen mellem Kl. 7 og 8 uformodet indløb Ordre til, at Eskadronen skulde stille paa Allarmpladsen, færdig til Afmarch. Denne lige saa pludselige som uanede Udrykningsordre bragte nu efter saa lang Tids Stilheds betydelig Travlheds til Veje. En Udrykning under de sædvanlige Omstændigheder, hvor alt Tøjet er sammenspændt og paa sin Plads, er jo, som bekendt, et Øjeblikks Sag; men her var det noget andet. Ikke alene Paktøjet var adskilt, men alt, hvad der ikke benyttedes under den daglige Tjeneste, var fraspændt Sadeln og adskilligt til Reparation hos Sadelmageren. Der blev en Løben hid og did, nogle til Vaskekone efter Vaske-tøj, andre til Skrædder og Sadelmager, andre til Skomager efter Fodtøj, kort sagt, de fleste havde Ting beroende det ene eller det andet Sted, og alle vilde jo saa vidt mulig have deres Sager med sig. Adskillige maatte tage Vasketøjet i mer eller mindre fuldendt Stand, noget endogsaa ganske vaadt. Men uagtet al Travlheds stillede Eskadronen til den befalede Tid. Travlheden medførte, at man slet ikke fik Tid til at anstille Betragtninger over, hvad der nu forestod. Først efter at vi var komne paa Pladsen, gav Tankerne sig Udtryk i forskellige Gisninger om Rejsens Maal. Den almindelige Mening var, at vi atter skulde mod Syd over Limfjorden ved Oddesund og endelig engang søge Fjenden.

Denne Tanke fandt Styrke i den Omstændighed, at Rygtet i de sidste Dage havde fortalt, at der var kommen

en betydelig Del Tropper af alle Vaabenarter til Vendsyssel og Thyland, hvilket formentlig stod i Forbindelse med en Fremrykning mod Syd.

Da Trænvognene ikke mødte i rette Tid, hengik der $\frac{1}{2}$ Time før Afmarchen fandt Sted. Imod Forventning gik Marchen mod Nord. Dette udlagdes først saaledes, at vi skulde samles med Regimentets øvrige Eskadroner, der alle var paa Morsø.

I en yndig stille og mild Sommeraften uden Støv, efter som det om Eftermiddagen havde regnet, gik Marchen ad Landevejen fra Thyholm gennem Thyland, først langsomt, indtil Hestene kom i Aande, derefter hurtigere. Det var ret en Nydelse at ride den Nat; man trættedes ikke af lange Ture i Skridtgang, og Gangarten vekslede hyppig med forholdsvis lange Travperioder.

Da der ikke ved Færgestedet til Morsø blev gjort Holdt, blev vi snart paa det Rene med, at Rejsen utvivlsomt havde Frederikshavn til Maal. Vi passerede efterhaanden Byerne Ydby, Heltborg, Visby og Villerslev og naaede Kl. ca. 3 uden at have gjort Holdt Koldby Kro efter en March paa henved 5 Mil. Eskadronen fordeltes i Kroen og nogle nærliggende Gaarde for at holde Hvil til Kl. 9 Formiddag. Der blev ved Aftropningen betydet Eskadronen, at enhver maatte søge at benytte Hviletiden paa bedste Maade og navnlig drage Omsorg for, at Hestene fik saa megen og saa god Pleje som muligt, da der forestod lange Marcher

Jeg blev anvist Kvarter i selve Kroen, og efter at have forvisset mig om, at min Hest var vandet og fodret og beholdt en Plads, hvor den kunde lægge sig, gik jeg tillige med en Kollega paa Opdagelse og fandt da en Seng, som vi lagde os paa og sov til Kl. 8.

Koldby Kro er stor og rummelig, og det lykkedes uden alt for store Vanskeligheder at erholde lidt Smørrebrød og Kaffe. Klokkeren lidt over 9 var alle i Sadlen. Marchen gik derefter gennem Skjoldborg, og Kl. mellem 11 og 12 gennem Thisted, der som Købstad betragtet ser noget uanselig ud, navnlig er Brolægningen, selv i Hovedgaden,

rent forskrækkelig. Vi red derefter til Herregaarden Ulle-
rup, hvor der i Nærheden gjordes Holdt en halv Times
Tid for at vande og fodre Hestene. Derefter passerede vi
Bro Mølle og Østerild, og dernæst ud langs en Arm af
Limfjorden gennem en yderst daarlig og øde Egn, hvor
Sand og atter Sand var det eneste, der mødte vort Øje,
og Ødet naaede Højdepunktet, da vi i en Fjerdingsvejs Af-
stand fra Vesterhavet, ved Bulbjerg, passerede Nord om
den inderste Vig af Bygholms Vejle. Her i denne Ørken,
hvor det ikke saa ud til, at der kunde være Føde at finde
for Mennesker, var der alligevel flere, ganske vist smaa
og tilsyneladende fattige Landsbyer. Vi kom saaledes
igennem Bjerget, Vust og Thorup.

Klokken henimod 6 naaede vi Landsbyen Klim, hvor
vi nu er indkvarterede for at blive Natten over. Vi har
nu siden i Gaar Aftes Kl. 9½ tilbagelagt ca. 12 Mil. Vej-
ret har hele Dagen været godt. Hestene har forholdsvi-
s godt udholdt Turen, kun enkelte har faaet mindre Tryk-
ninger, som dog ikke er værre, end at helt Afkøling med
en fugtig Mursten eller Græstørv i Løbet af et Par Timer
vil kunne fjærne det hele.

Da jeg red gennem Thorup, hvor 2 Compagnier af
19. Infanteriregiment er indkvarterede, talte jeg med en
Underofficer, som fortalte, at de i Morgen skulde tiltræde
Marchen til Frederikshavn for derfra at blive udskibede
til Fyen. Da ligeledes de andre Eskadroner af vort Regi-
ment er indkvarterede i Byerne her omkring, er der al-
Sandsynlighed for, at en Rømning at Vendsyssel og Thy
forestaar, og at vi altsaa har samme Rejsemaal. Kvarte-
rerne her er beskedne, men dog bedre end intet. Vi har
Besvær med at vande Hestene paa Grund af Mangel paa
Vand.“

Her, paa Grændsen af Thisted Amt, standser vi saa
med Dragonens Beretning. Resten af Dagbogen fortæller
om Farten gennem Vendsyssel til Frederikshavn, hvorfra
Indskibningen til Fyen foregik den 6. Juli.

Faa Dage efter, Natten mellem den 11. og 12. Juli,
satte en østrigsk Fortrop i 10 Baade over ved Oddesund,

og i de følgende Dage oversvømmedes Thy af fjendtlige Soldater. I Stedet for danske Dragoner fik Thy nu østerigske Uhlaner i Indkvartering.

Gildesskikke og Folkeliv i Midtthy

fra Midten af forrige Aarhundrede.

Af Lærer A. Christensen, Harring.

MAN maa ikke her vente sig en udtømmende kulturhistorisk Skildring af Livet i Thy i gamle Dage. Kun i store Træk giver følgende et troværdigt Billede af Befolkningens Sæder og Skikke, der i saa mange Henseender var og tildels endnu er ejendommelige for denne Egn. For Paalideligheden borger min Hjemmelsmand, forhv. Husejer Knud A. Bang, der har givet mig alle de Oplysninger, jeg har ønsket; men flere andre gamle Mænd har bekræftet Sandheden af det nedskrevne. Det er nu mit Haab, at efterfølgende maa vinde Forstaaelse og vække Interesse ogsaa ud over Thylands Grænser.

Vi begynder med *Gilderne*, der her paa Egnen kaldes „Bojler“, og vi skal da først med til et stort

Bryllup.

Et saadant afholdtes i Aarup 1858. *Indbydelsen* skete 9 Dage forud, og der var 4 Bedemænd. Naar en saadan traadte ind et Sted, hvor de skulde med, blev han altid staaende ved Døren med den høje Hat i Haanden, idet han sagde:

„Jeg skal hilse fra — her kom Brudens Forældres og Brudgommens Navn — og hans Kæreste, om I vil være saa gode at komme til Bryllup paa Fredag Kl. 11, spise Frokost, følge med til Kirke og høre Brudevielsen, tage med hjem igen, spise til Middag, drikke Kaffe og spise Frokost næste Morgen og for Resten blive saa længe I har Lyst og nyde, hvad Huset formaar.“

Dernæst bænkedes og beværtedes han med Kaffe og Hvedebrød eller Kage og Øl; undertiden vankede der og-

saa en Kaffeputsch, alt efter hans eget Ønske, og med mange Hilsener til Indbyderne drog han saa af Gaarde.

Et Par Dage før Brylluppet var det *Sendingsdag*. Da kom der fra de indbudnes Hjem en Mængde gode Sager f. Eks. 1 Gaas, 4 Ænder eller Høns, 1 Snes Æg, et Par Pund Smør, 1 røget Faarelaar og 2 svære Lys, ja, undertiden en Rullepølse. Varerne bares i en *Rygekurv*, kun Æggene var i en „*Tejne*“ (Madkasse). Man sendte gerne et Tyende eller en fremmed Person af Sted med den tunge Byrde. De fleste var svært villige til at gaa. Engang betalte en Karl endog 8 Skilling til sin Medtjener for at faa Lov til at nyde denne Ære. En *Skaffer* var til Stede i Gildeshuset, og der vankede baade god Mad og Kaffe. — Desuden skulde Budet gerne have lidt godt med tilbage, altid i det mindste et lille rundt Sigtebrød, en „*Rowli*“, som det hed, 4—5 Æggekager og nogle Smaakager. Folk skulde jo smage Bagningen, før de kom.

Ogsaa til *Begravelse* brugtes lignende Sending og alt foregik paa samme Vis før selve Begravelsesdagen.

I Dagene, før Festen afholdtes, havde Skaffere og Opvartere travlt med hos Naboer og Venner at laane alt, hvad der skulde bruges af Husgeraad. De mandlige Hjælpere hentede Borde og Bænke eller slog disse op af Brædder. Væggene klædtes i Siddehøjde med Linned, at ikke Kalken skulde smitte af paa Folks Klæder, Storstuen pyntedes med Grønt langs Loftet og omkring Billederne. Ofte var Bruds og Brudgoms Navnetræk anbragt bag deres Plads med pyntelige Bogstaver af Blade og Grene. De kvindelige Opvartere hentede Fade og Tallerkener, Kopper, Skeer o. s. v. Disse Ting bares altid i en *Halmkurv* beregnet til et Par Skæpper Korn — „en to Skips Løb“, som den hed.

Naar Gæsterne paa Bryllupsdagen rullede ind i Gaarden, stod Spillemandene ved Døren og modtog dem med et Stykke paa Klarinet eller Horn. Det var Velkomsthilsenen. Tømmerne overlodes Foderskafferen, og der bødes Gæsterne en Skænk lige inden for Døren. Mændene fik en Dram, Kvinderne et Glas Øl, og alle maatte have en

Kage. — Der var 60—70 Mennesker til Brylluppet, og da de kørte til Kirke, var der 10 Vogne.

Nu er det almindeligt, at Brudeparret kører i den forreste Vogn; men den Gang var Brudgommen paa den 1ste *til* Kirke, men paa den 2den *fra* Kirke. Nu var han jo Mand, og den raadende. — Den 3die Vogn var forbeholdt Følgeomændene — de to, der havde været med Brudgommen hos Præsten — og Musikken. Dernæst kom Brudepigerne og Brudekonernes Vogne. Hjemad var den sidste næst efter Spillemandenes. — Der var 8 *Forridere* med Sadel, Stigbøjler og Sporer; de red to og to sammen og skulde helst gøre 3 Vendinger foran Brudeskaren baade til og fra Kirke, saa der maatte Fart paa; det gik ofte i strakt Galop; men Hestene behøvede sjældent Opmuntning; de vidste, hvad det gjaldt. Stateligt tog hele Optøget sig ud, og til Klarinetternes Toner formelig dansede Hestene for Vognene. Musikken spillede ogsaa ofte i Kirken, men mest paa Horn. Under Brudevielsen kørte Kuskene frem og tilbage, men ikke saa sjældent var der en Skaffer med, som kunde byde dem en „Skænk“ og en frisk Skraa. — Ofringen i Kirken til Præst og Degn var et meget vigtigt Punkt; man kunde let komme galt af Sted, vende sig forkert, komme for tidlig eller for sent o. s. v.; men Stedets Lærer eller en af den nærmeste Slægt havde gerne givet enhver Besked, saa det gik næsten altid, som det skulde.

Hjemad kørtes gerne hurtigere end henad, og det kneb ofte Forriderne at faa deres Snaps første Gang, de var hjemme i Gaarden; det var intet godt Varsel, hvis de ikke fik udført de reglementerede 3 Vendinger. — Naar Brude-toget saa under fuld Musik naaede Hjemmet, Skænken var nydt og Kuske og Ryttere taget hjem med Hestene, saa blev Brudegaverne beset, og Brudeparret maatte rundt at takke. Gaverne bestod den Gang næsten udelukkende i Penge og kunde variere fra 2 til 3 Rdl. (4—6 Kr.).

Naar der paa den Tid var stort Bryllup i *Stenbjerg*, affyrede de unge Karle ofte Geværsalut for Bryllupstoget;

det satte ordentlig Ild i Hestene, saa de næsten ikke var til at styre. —

Ved 6—7 Tiden tog man Plads ved *Middagsbordet*. Brudeparret havde Hæderspladsen midt for denne. Bruden ved hans højre Side, og hele hendes kvindelige Slægt til højre for hende, medens hans kvindelige Paarørende sad til venstre for ham. Lige over for dem var Præstens og Degns Plads, og paa begge Sider af dem den mandlige Slægt. Der blev altid sunget til og fra Bords, og Retterne var: Fersk Suppe, Havtorsk med Kartoffler, Steg med Kartoffler, Rødgrød og Tærte (Riskage). — Til Fisk og Steg vankede der Snaps. „Fisken skulde jo svømme“. — Ikke saa sjældent holdt baade Præst og Degn Tale, Sange blev sungne, og Musikken spillede til. En eller anden havde ogsaa tidt skrevet en *Brudesang* og som Type paa en saadan, hidsættes følgende, der rigtig nok er fra et lidt senere Tidspunkt:

O, Selskabslivet, hvor det er skønt;
 det muntre Sindet, forhøjer Glæden;
 det er som Foraarsgræsset grønt,
 der minder om at nedlægge Sæden;
 da glemmes Sorgen,
 i Hyt' og Borgen
 forvandles Nat til den lyse Morgen
 i Munterhed.

Men særlig Fryd dog til Stede er,
 naar tvende Hjerter sig tro forene,
 naar Mand og Kvinde i Bryllupsfærd
 de Hænder knytte trofast at leve
 i Glæde — Nøden,
 ja, indtil Døden,
 i Aldersaften som i Morgenrøden,
 i Kærlighed.

Her i vor Kæde er og et Par,
 som Troskabspagten fornylig knytted'. —
 Vi tro forvist, de oprigtig har
 til Hjerteløftet med Glæde lyytet,
 saa Trofastheden

i Sorg og Glæden
kan aabne Adgang til Hjertefreden
i Kærlighed.

Ja, kære Brudgom, vi haabe vist,
at du vil kærligt om Pagten frede
og ej blot nu, men og tilsidst
din Ven vil trolig i Fromhed lede;
i Tro og Dyden,
i Sorg og Fryden,
du vandre vil efter Ordets Lyden
i Kærlighed.

Og er vort Haab til dig, kære Brud,
du tro vil Manden i Livet lede.
Hver Sorg du slette for hannem ud,
det bør sig Kvinden at trøste, glæde.
Lad Himmelfreden
afvende Vreden,
saa ingen Sinde skal brydes Eden
om Kærlighed.

Derpaa vi samtlig for Parret vil
en Skaale tømme og glade sjunge
af fulde Bryst og af Hjertets Ild,
saa det i Stuen kan lifligt runge:
Gud skænke dem Glæde
dem Held berede!
Ja, over alt vi af Hjertet bede:
Lev lykkelig.

Storstuen blev nu ryddet, Musikken spillede op, og Dansen tog sin Begyndelse med at „*Bruden dansedes ud af Pigernes Lag.*“

En af Følgemændene, Degnen, eller en anden Gæst, som man særlig vilde hædre, dansede med Bruden; Brudgommen tog en af Brudepigerne, og de to Par svang sig nogle Gange rundt, hvorpaa der byttedes om, og Mand og Hustru dansede en lille Tid, hvorefter Gulvet snart fyldtes med glade Par, baade gamle og unge. —

Kl. 11—12 Nat begyndte *Kaffedrikningen*, og Mændene fik en Punsch eller to. Stemningen blev ret høj og Passiaren livlig. — Henad Morgenstunden vankede der

Frokost: Koldt Bord med Øl og Snaps, og op paa Formiddagen kom det egentlige *Punschold*, efter at Kvinderne havde faaet Kaffe. — Ved dette blev der sunget mange Sange og udbragt Skaaler for Vært og Værtinde, Brud og Brudgom o. s. v. Alle stemte i med den kendte:

„Og dette skal være
 vor Brudgom til Ære!
 Hurra!
 Og Skam faa den som ikke
 vor Brudgoms Skaal vil drikke!“
 Den Skaal var brav!
 drik den af!
 ∴ Bravo, bravo, bravo, bravissimo ∴;
 Han skal leve; han skal leve; han skal leve
 højt, Hurra!“ (Gentagelse.)

Thyboerne har altid i det daglige været ædruelige, men enkelte var der jo altid, som ved en saadan Lejlighed kunde blive mildest talt lidt omtaagede. Et gammelt Ord træffer den almindelige Mening den Gang. Man sagde bagefter: „De var en dejlig Bojel, for der var ingen *fuld* og heller ingen, der var rigtig *ædru*“.

Kl. 2 vankede der *anden Dags Middag* med Fisk, Steg og Dessert eller Risengrød og Mjød, og man fortsatte nu Dansen med Liv og Lyst til ved Aftenstid, da man før Hjemfarten fik *Aftensmad*.

Ogsaa ved Afrejsen spilledes der ved Døren, men da maatte den ene Musiker klare det, medens den anden spillede i Storstuen. Humøret var nu paa Højdepunktet, hvad ikke kan forundre nogen.

Om Søndagen — altsaa Dagen efter — mødte Selskabet igen — nu var *de* med, som maatte blive hjemme første Dag — for at følge Brudeparret til *Kirke*. Der dansedes igen efter Hjemkomsten, og Selskabet fik baade Middag, Kaffe og Frokost Mandag Morgen; men de nygifte vartede selv op, og der var andre Skaffere end Bryllupsdagen. —

Et Par Dage efter holdtes der sluttelig „Ettebojel“ (Eftergilde) for Opvartningsfolkene, der først maatte bære

alle de laante Sager hjem igen, hvad ikke var ublandet morsomt, da det var et sandt Slæberi. Man brugte den Gang kun *Hornskeer*, og dybe Tallerkener kendtes næsten ikke. Fade og Terriner med Suppe stilledes i nogen Afstand paa Bordene, og saa var der en 12—14 Personer, der spiste af samme Fad. Man regnede, at der skulde en Snes Potter Brændevin og en halv Snes Potter Rom til ved en saadan Lejlighed. Cigarer brugtes ikke. Man talte naturligvis næsten ikke om andet end Brylluppet i Tiden før dets Afholdelse og længe derefter. —

Barselgilder

var for 50 Aar siden oftest meget større end nu. Der var tidt en 12—14 Faddere til at ofre i Kirken, og saa vel disse som Slægt og Venner blev indbudt i god Tid. Indbydelsesformularen lød omtrent saaledes:

„N. N. og Hustru vilde gerne have deres Søn i Kirke paa Søndag; vil du ikke være saa god at komme derhen og spise Frokost, følge med i Kirke og være Fadder og saa efter Kirketid tage din Kone med derhen og faa jer „Ojen“ (Middagsmad) og jer Kaffe“.

Sendingen stod naturligvis i Forhold til Gildet og bestod ved en saadan Lejlighed af 2—3 Stk. Fjerkræ, 1 Snes Æg og 1 Pund Lys.

Fadderne spiste altsaa Frokost og drak Kaffe før Kirketid, og siden mødtes de og de øvrige indbudne til *Middagen* ved 6—7 Tiden om Aftenen. Retterne var i Regelen Suppe, Steg og Kage (Tærte). Storstuen ryddedes, og saa begyndte Dansen. Ved Midnatstid vankede der Kaffe og Kaffeputsche; men Romtoddyer brugtes ikke ved en saadan Lejlighed. Om Morgenen nød man Spise og Kaffe, før man tog hjem. — Der var altid en Del, der spillede Kort. Tre- og Firkort var de almindeligste Spil, men omkr. Aar 1860 begyndte *Whistspillet* at vinde Indgang. Degnene blev snart dygtige i dette Spil, og en dalevende Lærer begyndte gerne Spillet med at gnide Hænderne mod hinanden, idet han sagde: „Sejr og Held i min Haand“. Om der var lidt Hekseri med i Spillet, er ikke

let at sige — den Slags var der saare faa, der troede —, men han vandt altid. Det drejede sig dog sjældent om store Summer. Man spillede i Almindelighed paa $\frac{1}{4}$ Skilling. —

I Aaret 1845 var der en meget stor

Begravelse

i Møllethly. Gilderne var jo den Gang i Regelen af meget større Omfang og længere Varighed end nu; der skulde c. 70 Mennesker med, og en hel Uge før sendtes Bedemænd ud at indbyde Gæsterne. Den Gang var der gerne 12—14 Dage mellem Død og Begravelse. Forberedelserne var jo mange og store og krævede en Del Tid. Indbydelsen lød omtrent saaledes:

„Jeg skulde hilse fra N. N. og Hustru, om I vil være saa god at komme til Begravelse Kl. 12, spise Frokost, følge den døde til hans sidste Hvilested og høre Ligtalen, tage med hjem igen, spise til Middag, drikke Kaffe, spise Frokost næste Dag og vente saa længe I lyster og nyde, hvad Huset har at byde“.

Sendingen bestod ligesom til Bryllup af f. Eks. 1 Gaas, 4 Høns, 2 Snese Æg, 2 Pund Smør og 1 Pund gode Tællelys. Den Gang brugte man ikke andet til Belysning, og de anbragtes ved Gildet rundt omkring paa Bordene i de blankt polerede *Messingstager*. Ved Siden laa *Lysesaksen*, ligeledes af Messing. Lyset skulde jo „braanes“ engang imellem. Dette kunde ogsaa gøres med et Par med Læberne fugtede Fingre; men det var ikke fint ved festlige Lejligheder; til daglig var det meget almindeligt. Messingtøjet havde naturligvis en fremtrædende Hædersplads i Hjemmene, og meget og smukt *Messingtøj* var en Kones Stolthed.

Til den fastsatte Tid begyndte Gæsterne at komme. Seletøjet blanket, Vognen vasket; alt maatte være fint. En Del af Mændene bar endnu *Knæbenklæder* med Sølv- eller Metalknapper ved Knæerne, hvor de ogsaa var fastspændte med Spænder af samme Metal. Alle bar langskaffede Støvler over de hvide Strømper. Den mørkeblaa

Frakke havde lange Skøder og naaede næsten midt paa Støvleskafterne. Den havde brede Opslag, der tillige var meget tykke. Om Halsen bar de et sort Tørklæde og paa Hovedet en høj Hat af grovt Filt omvundet med Flor. Kvinderne var i et hawelochlignende, tykt Overstykke — en Kaabe uden Ærmer —. De mødte ogsaa med *høj Hat*, men den var rundpullet og mere langhaaret end Mændenes og lavedes mest af Harehaar. Under den bar de en lille sort — eller hvid — Kappe med brede Baand, der knyttedes i en smuk Sløjfe under Hagen.

Først „skænkedes“ de ankomne, og saa tog Folk Plads omkring de velbesatte Borde for at spise Frokost. Paa disse stod med omtrent lige lange Mellemrum store Fade med kogt Flæsk, røget Faarelaar, samt kogt Rulle- og Kødpolse. Af alle disse Herligheder kunde enhver skære sig et Stykke efter Behag. Disse *Saltmads-* eller „*Kødmadsfade*“ viste man naturligvis ved alle Gilder stor Interesse for.

Liget blev nu „sunget ud“, og ved den Lejlighed læste Degnen det af ham forfattede „*Ligvers*“. Navnet hidrørte fra, at det altid sluttede med 3—4 Vers, der gerne indeholdt Trøsteord til de efterladte. Et andet Eksemplar var allerede skrevet paa et udskaaret Papir, og det blev lagt paa Kisten. Ofte var Udskaeringen meget smuk med Blomster og andre Figurer. Den Gang prydedes Baaren iøvrigt kun af *én eneste Krans*, anbragt omkring Ligverset. Dette prentedes næsten altid, og der tegnedes en pæn Frise derom, hvorefter det sattes i Ramme og fik en Hædersplads paa Væggen derhjemme. Paa Avistrykkerierne kunde man i Slutningen af Aarhundredet faa Papir med paatrykt Tegning i forskellige Mønstre, saa var der kun tilbage at prente Ligverset derpaa.

Man kunde naturligvis ogsaa faa dette trykt, og af slige trykte Gravskrifter gives der endnu en Del, medens de prentede mere og mere forsvinder. Snart vil ogsaa de tryktes Saga være ude. I Grunden var det ingen daarlig Skik; thi Ligversene indeholdt altid Dato og Aarstal for de vigtigste Begivenheder i den afdødes Liv.

Her hidsættes en Prøve:

Minde

over

en kristeligssindet Medbroder, nu afdøde Aftægtsmand

NIELS MADSEN,

født i Harring 26. September 1814, død sammesteds 12. Januar 1886. Han var en Søn af Gaardmand Mads Pedersen og Hustru Kirstine Christensdatter her af Byen. I hans Fødeby er vel næsten hele hans Levetid hengledet; her blev han bosat i sit Barndomshjem, da Gud i Aaret 1841 tilførte ham den kære Hustru, Pigen Mariane Dybdahl, der nu som Enke — med sine Børn og deres Slægt — staa dybt rørte ved hans Baare. Af de otte Børn, de har haft, er en lille Pige og tvende Sønner døde i Barndomsalderen, medens en voksen Søn døde i det fjærne Amerika, og Livet har saaledes ogsaa tilbragt dem Sorgen; men en Glæde var det for dem, at de kunde overlade deres sidste Hjem til en elsket Datter og hendes Mand og se deres Virkelyst, ligesom de ogsaa havde den Glæde at se deres andre kære Børn bosatte i den nærmeste Omegn. Da han nys sank om, syg til Døden, mødte de alle og deres kære; han kunde næppe tale med dem; men han mærkede, at deres kærlige Øjne hvilede paa ham, og at alles Hjerter slog ham med Kærlighed i Møde.

Her I samles i det kære Hjem
trindt omkring en elsket Faders Baare
at ledsage Støvet til sit Hjem,
mens I ofre ham en Afskedstaare —

Eders Fader, Eders Moder med,
under deres jævne Færd hernede
have jo med trofast Kærlighed
søgt om Eders sande Vel at frede.

I vor Frelasers Jesu Kristi Tro
være han i Livets Haab indsovet,
baaret hen til frelste Sjæles Ro,
som han selv har sine Venner lovet.

FRED MED HANS STØV!

Om Kirkefærden er intet særligt at berette; den foregik som nu. Efter Hjemkomsten bænkedes Gæsterne ved

de lange Borde, og her herskede en lignende Rangforordning som ved Bryllupsfesten; den nærmeste Slægt for Midten af Bordet og de andre ud til Siderne i Rækkefølge. Skafferne maatte have god Besked eller kende Familien godt for ikke at komme galt af Sted. Retterne var Kødssuppe, Fisk, Steg, Risengrød med Mjød eller godt Øl og Riskage. Skafferne og Opvartere havde travlt med at paase, at Gæsterne intet manglede.

Efter Bordet kom Piberne frem. Alle mødte med deres *sølvbeslagne Merskummer*, hvis Pris varierede fra 8—10 Rdl. (16—20 Kr.). Ofte havde den endog Sølvkæde. Man brugte den Gang kun *Skraatobak*, dog havde man mange Steder Røgtobak til Præst og Degn. Piberne var derfor vanskelige at holde Ild i, hvorfor der ogsaa anbragtes smaa *Fyrfade* af Kobber eller Messing rundt omkring paa Bordene. I dem var saa *Gløder* at tænde Ild i Piberne med. Om Aftenen tændte man dog ogsaa tidt ved Lysene.

I Tiden mellem Maaltiderne spilledes der Kort, særlig Tre- og Firkort samt *Polsk pas*. Spillet var ikke højt; der spilledes paa 3 eller 4 Skilling; enkelte spillede dog Firkort paa 8 Skilling.

Ved Midnatstid begyndte Kaffedrikningen, der ofte varede 2—3 Timer, og da kunde enhver faa saa mange Kaffepunsche, han ønskede. Det er let at indse, at Stemningen blev alt andet end sørgmodig.

Kl. 6—7 Morgen spistes der Frokost, ved hvilken Kødmadsfadene igen kom under grundig Behandling, og derefter tog Kortspillet atter Fart. Engang imellem vankede der en Snaps og en Drik Øl, og man skiltes ikke før ved Aftenstid, efterat der var spist *Andendags Middag*, bestaaende af Fisk, Steg og Dessert. Selvfølgelig vankede der ved Afskeden desuden en Bid Brød igen, efterfulgt af en Kop Kaffe eller en sidste lille Kaffepunsch. Saa bødes der Farvel og Tak. Vognene rullede bort én efter én, og de, der skulde gaa hjem, fik fat i den *sølvknappede* Spanskrørstok, der almindelig havde kostet 2—3 Rdl. (4—6 Kr.), og drog af Gaarde. Undertiden havde Stokken Haandtag af Kokosnød; saa kunde dette skrues

af, og i Hulrummet var der en lille *Svamp* med vellugtende Vand. Det forfriskede at lugte til det engang imellem og gjorde samme Nytte som Kvindernes *Hovedvandsæg*, der altid var af Sølv og havde Form af en lille Vase eller et Lommeuhr. Denne Genstand gik flittig rundt under Kvindernes Samtale og var ofte meget kunstfærdigt lavet. Af den Grund var en saadan særlig eftertragtet af kvindelige Arvtagere.

„Ettebojel“ holdtes et Par Dage efter Begravelsen, og da bares de laante Sager hjem, hvorefter der opvartedes med Middagsmad og Kaffe. Skaftere og Opvartere fra det egentlige Gilde var ved den Lejlighed Hædersgæster. —

Julefesten.

Mellem de tre store *Højtider* indtager ubetinget *Julefesten* den 1ste Plads i Thyboens Bevidsthed, og det var ogsaa Tilfældet den Gang. *Forberedelserne* til Festen var dog langt talrigere og større endnu. — Den Gang var der saa at sige ingen Købmænd paa Landet. Først 1862 begyndte Landhandelen at blive almindelig. Folk maatte derfor altid til *Thisted* at gøre Juleindkøb. En Del af det aftærskede Korn kom i Sække; det i samme Øjemed samlede Smør kom i en „Lødgryde“ (brændt Lergryde) og Æggene i en „Løb“ (Halmkurv), og saa kørte man til Staden med Sagerne. Enkelte havde desuden et Par gode, plukkede Gæs med; de solgtes gerne til Privatmænd og kostede c. 9—10 Mark Stykket — en Mark = 33 Øre —. Man tog ind hos sin Købmand, solgte Varerne og fik Ris, Kaffe, Sukker, Brændevin og Rom i Stedet. Flydende Varer havde man i et lille Anker eller i en „Skjægmand“ (Lerflaske). Hos den, man handlede med, fik man en „Rowli“ (rundt Sigtebrød) med Sirup til og de Snapse, man ønskede, og forøvrigt havde Folk selv Mad med til Byturen.

Rundt om i Hjemmene *støbtes der Lys* et Par Uger før Festen af den Talg, der var gemt siden Slagtetiden. Talgen smeltedes i en Gryde; en Kærne sattes i Høkurven og hældtes fuld af Vand; dog var der ca. 1 Tommes Afstand fra Vandets Overflade til Randen af Karret; heri

hældtes saa Talg. De *haandsnoede Væger* anbragtes 5 og 5 paa *Lysepinde*, og nu dyppedes disse Væger saa ofte i Talgen, at Lysene blev tykke nok. Mellem Tremmerne paa en Stige afkøledes Lysene mellem hver Dypning. I Gaardene støbtes der Lys af 1—1½, *Lispund* Talg (16—24 Pund), og en hel Del af Lysene skulde være rigtig tykke. Et eller to af dem forsynedes med 3 Arme, og hvor de stødte sammen, anbragtes der lidt Krudt. Disse „*Heltrekonglys*“ tændtes, som Navnet siger, Hellig 3 Kongers Aften, og Spændingen blev naturligvis større og større efterhaanden, som de brændte ned. Naar „Futtet“ kom, blev der Liv i Stuen, og Børnene, der ikke anede noget, formelig jubede. —

For at have rigeligt Sul i Festtiden blev der altid *slagtet et Fedesvin*, hvis Vægt i slagtet og rensset Tilstand ofte naaede de 20 Lispund. Saa hentedes det „pillede“ Korn i Møllen. Man brugte gerne 3 Tdr. Rug og 1 Td. Byg til Mel, og man „timsede“ (sigtede) det selv. Sigtemelet brugtes til „Finbrød“. *Bagningen* foregik 4—5 Dage før Jul, og i de rummelige Ovne kunde man bage Melet af 1 Td. Rug paa én Gang. Der blev 14—16 Rugbrød a 20—24 Pund pr. Stk., og bagefter kunde man saa bage Finbrød, af hvilke der kunde være en Snes Stykker i Ovnen paa en Gang. — Brødet skulde helst være til „Kjormis“ (Kyndelmisse). Dermed var man dog ikke færdig. Der bagtes et Utal af „Rowli“, Æggekager og „Kovringer“ (Tvebaker) samt Smaakager og Hvedebrød i Mængde. Børne skulde hver have en „Vak“ — et Brød, der lignede en And med sine Ællinger — og en stor Pøse *Nødder*.

Dag og Nat havde Kvinderne travlt. — Der skulde ogsaa *brygges Øl*. Hertil brugtes 5—6 Skp. Malt, og op mod Halvdelen brugtes til „Godtøl“. Ved „Kjormistid“ bryggedes der „Gammeltøl“, der gemtes til Høsttiden. Naar denne Drik blev sødet lidt, og der kom en „Pind“ (Snaps) i, saa kunde den nok give Humør til Arbejdet. —

Endelig kom *Juleaften*. Naar Dyrene i Stalden var „fodret af“, Hestene med Kærvehakkelse og Kvæget med Havreng, samlede man ved Aftensbordet, der saa godt

som alle Steder bestod af kogt Flæsk, Medisterpølse og „Rebelsben“ (Ribben) samt stuede Hvidkaal med paastrøet Sukker og Kanél. Bagefter forsynede man sig med Smørrebrød og Kød fra Saltmadfadet. — Der læstes gerne til og fra Bords, og naar Maaltidet var endt, kom B. Brammers Prædiken- eller Bønnebog frem. Husfaderen læste Prædiken til denne Aften, og der blev sunget nogle Salmer. Saa spillede der Kort om Nødder, eller man morede sig med at gætte, hvor mange Nødder en anden havde i Haanden. Dette kaldtes „at Nødder i Hænde“. Saa vankede der Kaffe og Hvedebrød, og ved 9—10 Tiden spiste man „Nætter“ (Nadvere), bestaaende af kogt Havtorsk eller Kuller med Kartofler og Sennepssauce samt Risengrød med godt Øl til. —

Juledags Aften var viet *Juleløjerne*. Da nappede man om muligt Naboens Trillebør — „Mogbør“ —, Skovle eller lign. Ting, og de fandtes siden paa de mærkeligste Steder: Trillebøren oppe ved Skorstenen, Skovl og Greb i Halmstakken o. s. v. Det var ikke morsomt at komme op 2den Juledag og savne disse nødvendige Redskaber. Den Dag maatte man iøvrigt staa tidlig op, ellers blev man kaldt „Stafen“ og drillet ganske grueligt.

Nytaarsaften og *Hellig 3 Kongers Aften* fejredes omtrent med samme Højtidelighed som Juleaften. Retterne var de samme — dog brugtes hist og her „Grønninger“ som indledende Maaltid. Grønninger var Grød kogt i Fedt eller Fedtegrever, ja, undertiden endog stegte deri; de ansaas for en ren Lækkerbidsken, og man spiste dem ene eller med Brød til efter Behag. Man morede sig disse Aftener paa lignende Maade som ovenfor omtalt selve Højtidsaftenen; men *Nytaarsløjerne* var talrigere og mere grovkornede end Juleløjerne. Man slog Potter paa Dørene, affyrede Geværsalut, stjal Folks Kaffekande, tilstoppede Skorstenen med Halm o. lign. Urostifterne skulde helst fanges, og den vilde Jagt gik tidt ud over Markerne; men da det var en halv Skam at blive nappet, blev der stundom en lille Kamp at bestaa. Blev vedkommende fan-

get, maatte han samtidig med at være til Latter, nyde en Skænk eller en Kop Kaffe.

Omkring Nytaar gik fattige Spillemænd fra Dør til Dør og „*spillede Nytaar ind*“. Instrumentet var gerne en Klarinet. Vilde man ikke have dem ind, lod man dem det vide; men i Almindelighed tog man vel mod dem, gav dem 4 eller 8 Skilling og beværtede dem med Dram og Øl. Kom de ved Spisetid fik de ogsaa Mad, og hvis de kom ved Aftenstid skete det ikke saa sjældent, at der blev trommet sammen til en lille Dans.

I Hellig 3 Kongers Ugen fik man ikke saa sjældent Besøg af et Par Mænd, der gik rundt med en *H. 3 K. Stjerne*. Denne var sat paa en Stage og kunde drejes rundt; desuden var den oftest hul, og i Hulrummet anbragtes et tændt Lys. Naar Mændene kom ind, blev de staaende ved Døden, medens de sang om „de vise fra Østerland“, der ofrede til det lille Jesubarn i Bethlehem. De fik gerne et Par Skilling for deres Umage og behandlede iøvrigt som dem, der spillede Nytaar ind. I Almindelighed var de fra Hanherred.

I *Juletiden* — fra Jul til Februar — gjorde Folk „*Ywelbesøg*“. Ingen maatte „*bære Julen ud*“, som det hed. De fremmede beværtedes altid med Mad og Drikke, sædvanlig Kaal og Flæsk. Siden vankede der Kaffe og en lille Kaffeunsch, medens Byssens Nyt drøftedes, eller man fik et Slag Kort.

Af „*Ywelbojler*“ var der mange. Undertiden blev der danset, men oftest gik Tiden med Kortspil og Samtale. Første Maaltid var Fisk og Steg. Kaffe fik man ved Midnatstid og Frokost om Morgen, hvorefter man drog hjem for maaske næste Aften at begynde et andet Sted. — Til disse Bojler vankede der naturligvis ikke Sending; der var Mad nok i Hjemmene. Et gammelt Mundheld træffer Hovedet paa Sømmet for disse Julegilders Hyppighed, naar det siger: Det er „Ywl“ til „Kjørmis“ og „Halhelledaw“ til „*Puesk*“.

(Fortsættes næste Aar)

Bidrag til Thisted Købstads Historie.

Af P. L. Hald.

PAA GRUNDLAG af Regnskabspakken 1772—1782 i Thisted Købstads Kæmnerarkiv skal der i det følgende fremdrages nogle Oplysninger om Byens indre Forhold, til hvilke man i det nævnte Tidsrum fra anden Side ikke har noget videre Kendskab. Byens Kommuneregnskaber findes bevarede i en næsten sammenhængende Række fra 1772, og for hvert Aar foreligger der dels en Regnskabsekstrakt og dels et fuldstændigt Regnskab, som det aflagdes af Byfogden, med tilhørende Bilag, Kvitteringer, Breve o. s. v. Ikke mindst Interesse knytter der sig til de Bemærkninger og Forespørgsler, som foreligger fra Rentekammeret, og som Byfogden med Assistance af Byens Borgere maatte give Oplysninger om, hvilket undertiden har voldet dem store Vanskeligheder. Da Thisted netop ved denne Tid stod ved Afslutningen af en mere end hundredaarig Nedgangsperiode, er det en Selvfølge, at smaa og kummerlige Forhold særlig maa præge Byen, der 1769 kun „talte 600 Sjæle over 12 Aar“*).

Byens Grænser dannedes af Grøfter og Indhegninger, saa der kun var Adgang til Byen gennem Bømmene. „Række Værket“ gik helt ud i Fjorden ved Jens Frederiksens eller „dend Østre Ende af Fjorden“ og ved Reberbanen ved „dend sønder Ende af Fjorden“. Denne Forsigtighedsregel var for at hindre Folk fra at „køre eller ride igennem Vandet ind i Byen uden om de rette Bomme“. Af disse var der iøvrigt 8; de benævnes: Nørre Bom, Bommen ved „Mel Mølle“, Østre Bom, Bom ved Jens

*) I Thisted Amts Aarvog 1906 er der af Borgmester, Redaktør Aaberg givet et Uddrag af en gammel Kæmnerprotokol, til hvilken Afhandling der henvises.

Frederiksens, Søndre Bom, Vestre Bom, Tingstrup Bom og Bisgaards Bom. Dette Hegn og disse Bomme vedligeholdtes af Byen, og gav Anledning til aarlige tilbagevendende Udgifter. I en Klage af ²⁸/₈ 1775 fra Consumptionsforpagter L. Winther til Byfogden*) hedder det:

„Nu er Byens Grøvter overalt saa nedfaldne samt Rækværkerne ved Stranden baade sønder og øster i Byen, at saavel kørende som ridende uden mindste Hinder kan ind og ud passere, hvorved Consumptions Intraderne meget forringes mig til stor Skade. I saadan Anledning giver jeg mig herved den Ære at tilskrive Deres Velbaarenhed og derhos bede, at De behageligen ved Mænd ville lade Byens Indvaanere tildele hver sin Andel Grøvt, paa det der kunde ses, hvem som fandtes modvillige. Ligeledes skulde jeg ydmygst bede, at Byens Kiæmner maatte beordres Rækværkerne baade synder og øster ved Byen at lade forfærdige“.

Reparationerne ved denne Lejlighed beløb sig til 4 Rdlr. 36 Skilling, og et lignende Beløb anvendtes i Regelen hvert Aar paa Istandsættelser.

Gennem Byen løb Bækken og over den førte forskellige Broer, nemlig den store „Træ- eller Kørebro“ ved Peder Ipsens, den mindre „Træ Bro“ ved Thomas Holsts, og endvidere Gangbroerne ved Anders Kolds og Mikkel Hedegaards. Udgifterne ved disses Vedligeholdelse udgjorde 1774: 3 Rdlr. 33 Skill.

Yderst sjældent nævnes i Regnskaberne Gadenavne; en enkelt Gang findes Nørregade, ellers hedder det „øster i Byen“, „vester i Byen“, „ved Thomas Holsts“ o. s. v., men nærmere Betegnelse behøvedes jo heller ikke, Byen var ikke saa stor, og alle kendte hinanden og vidste, hvor hver Mand boede. Brolægning i Gaderne fandtes der sikkert ikke noget af; der findes i Regnskaberne ingen Andtydning i den Retning.

*) Justitsraad Rasmus Steensen, Landsdommer ved Nørrejylland Landsting, var Byfoged i Thisted og Herredsfoged i Hillerslev-Hundborg Herreder.

Iøvrigt var Byen ikke tæt bebygget; ved Opmaalningen 1779 fandtes 8 øde og ubebyggede Pladser, som ingen vedkendte sig; af disse laa 4 inden for Byens Grænser, da der ved en Auktion over dem, der blev holdt ^{15/11} 1779, udtrykkelig bemærkes i Konditionerne, at de skulde optages i Byens almindelige Grundtakst. Disse 4 Pladser havde et Areal af 8930 Kvadratalen og solgtes for ialt 11 Rdlr. Af de andre Pladser, der laa umiddelbart uden for Byen, blev 2 ikke solgte, da „aldeles ingen vilde byde enten lidet eller intet derpaa“.

Hovedsagtelig har Byens Huse været tækkede med Straa, selv om enkelte Bygninger har været teglhængte*). Trods de skrappe Forordninger fra Statens Side mod Straatage, har der her i Byen været en sejt Vedholdenhed ved dette Tækkemateriale; der skulde jo i Regelen en stor Ildebrand til for at bevirke en Forandring, og Thisted havde i denne Henseende i en lang Aarrække ikke nogen større Ildebrand. Møntørvene kostede ingen Ting; disse skar man gratis paa Kronens Mark, hvor man ogsaa hentede Ler til den fornødne Istandsættelse og Udspækning.

*) Efter den i 1781 forfattede „General-Taxation og Om Vurderings Forretning over Thyestad-Købstæds baade Private og Publique Bygninger“, hvilken Protokol findes i Byraadsarkivet, skal følgende Oplysninger gives:

Der fandtes nævnte Aar i Byen 175 Ejendomme, deri medregnet 3 Møller samt Kirken, der tilsammen var takseret til 59510 Rdlr. Samtlige Huse var opført af Mur- og Bindingsværk, og af disse var kun 26 Huse teglhængte. Paa Lille Torv laa Byens eneste Toetages Ejendom, tilhørende Købmand Lassen Winther. Forhuset bestod af 22 Fag, hvoraf de 11 var i to Etager. I Protokollen findes Gadenavne anført, for en Del de samme som nu; enkelte er forsvundne, som: Under Bjerget, Over Bjerget, Østre Knach, Holstes Gyde, Kringeltofts Gyde, ved Kjæret. Enkelte Gange finder man lidt ubehændige Forklaringer paa Ejendommens Beliggenhed, saaledes fandtes det kongelige Magazin-Hus „paa Store Træbroen, langs med Fjord Stranden i Øster paa Syndre Side“ (af Store Gade). Bemeldte „Magazin-Hus“ er det nuværende gamle Pakhus i Strandgade (ejes af Købmand Th. Christensen).

Gennem Regnskaberne kan man følge de to offentlige Bygninger Thinghuset og Byens Skole, der formentlig kan give et Billede af Husenes Tilstand.

Thinghuset var fælles for Thisted By og Herrederne og vedligeholdtes i Fællesskab af disse; det var paa 7 Fag og takseret til 300 Rdlr. 1772 var det i en sørgelig Forfatning, hvorfor der paa Foranledning af Byfoged Steensen d. 13,⁶ optoges et Syn af de to Haandværkere Niels Momtoft og Grishauge. I dette hedder det: „Skorstenspiiben er ganske refnet“, den skulde nedtages lige til Taget og opføres af ny, „Mynlingen omlægges saavel som alle fiire Skanker, hvortil behøves 100 Tagsten, 6 Tdr. Kalk og 60 Tagstenskroge“. Reparationerne ansloges til et Beløb af 11 Rdlr. 5 M. 4 Sk., „hvilket er det nøjeste vi kand afsjune det for, og have vi denne vores forretning efter bedste skjønnsomhed saaledes forrettet og giort, som vi agte at be- kjendtvære og vedstaa naar og hvor forlanges“.

Af Byens to Skoler ejedes og vedligeholdtes „den danske Skole“ af Byen; den udgjorde en Længde paa 12 Fag og var takseret til 170 Rdlr. Om den findes de bedste Oplysninger, og følgende Syn, der illustrerer Forholdene, skal her anføres:

^{10/9} 1776. „Skolehusets Tække paa hele østre Side er over alt saa ganske og aldeles brøstfældig, at det altsammen højstnødvendig med ny Tække vil belægges og forsynes, hvortil vil behøves 12 a 13 Læs Rug Tag og dertil 12 a 13 hundrede Favne Sime samt 150 Møntørre. Endnu vil behøves til samme Tække Enn Trav Rør til at rævla med“.

^{4/7} 1781. „En liden Bagerovn i Skorstenen behøver fra Grunden af at ommures, da den dels er nedfalden, dels opskaaren af Dyr og ubrugelig. Skolen behøves haardt at udspækkes og kalkes samt og en Del Klining. Trende smaa Vindues Karme i det lille Kammer ved Skolestuen er ganske forraadnet og behøver af nye at gøres, saa og Vinduerne og Blyet at forbedres og repareres baade i Kamret og i Skole Stuen samt og nogle Hængsler og Kroge, som formedelst Rust og Ælde er gaaet i Stykker. Loftet er og tildels meget forraadnet og behøver at forbedres“.

Alle Manglerne var ved dette Syn imidlertid ikke fundne, thi samme Aar d. $15/8$ optages igen et nyt, hvori det hedder:

„Alle Vinduer i Skolestuen og tvende Kamre ere over alt brøstfældige og behøver Reparation baade i Henseende til Glas, Bly og Karmene samt Hængsler og Kroge. Især befindes en Vindue saa brøstfældig i Skolestuen, at den inden Vinteren uundgaelig om Skolestuen skal holde Varme vil ganske omligges i Bly og med en Del Ruder forbedres, saavel som og alle de andre Vinduer at bør forbedres og repareres med det forfaldne Bly at lade, og Blyhefter at tilhæfte Vinduerne til proesstængerne med samt 12 nye Ruder at indsætte“.

Selv om Skolehuset ikke har indtaget nogen fremragende Plads blandt Byens Bygninger, er det anførte dog Vidnesbyrd om, hvad der ogsaa ad anden Vej kan oplyses, at Bebyggelsen har været saare ringe. Reparationsudgifter ved Thinghuset og den danske Skole kommer igen paa hvert Aars Regnskab*).

Byens Indtægter fremkom dels ved Indtægter af „Kronens Mark“ og dels og hovedsagentlig ved almindelig Ligningsskat. 50 Tdr. Land af Kronens Mark blev bortforpagtet til Byens Borgere paa 6 Aar fra 1769 til en aarlig Afgift af 25 Rdlr. 40 Skill.; men „hcle Ejendommen er ej af anden Beskaffenhed, end at jo baade Byen og Borgerne med Glæde havde bortgivet dend hele Græsning og aldrig forlangt Lod eller Del deri“. Da Forpagtningen ophørte, fornyedes den ikke, og Byfogden oplyser i en længere Forklaring, at da Marken nu i 6 Aar har været brugt til Sædeland, er den udtjent og behøver at hvile i ligesaa mange Aar. Det hedder bl. a.:

*) Byens samtlige Skoleudgifter i det skildrede Tidsrum er følgende:

1772: 5 Rdlr. 1 Mark 11 Skill.	1777: 8 Rdlr. 2 Mark 15 Skill.
1773: 9 — 0 — 10 —	1778: 5 — 0 — 5 —
1774: 1 — 5 — 11 —	1779: 1 — 1 — 11 —
1775: 15 — 1 — 00 —	1780: 1 — 2 — 11 —
1776: 18 — 1 — 9 —	1781: 5 — 4 — 4 —
	1782: 9 — 1 — 13 —

„Med det omspurgte Stykke har det ellers samme Sammenligning, som med den øvrige Del af Kronens Mark, at naar den øverste Skorpe eller Grønsvær, som den fra Arilds Tid af og maaske i nogle Aarhundreder haver samlet paa sig, bliver formedelst Pløjning og Harvning aftagne, befindes straks under samme ej andet end Grund og smaa Stene, og jo flere Aar Jorden nu til Pløjning og Sæd vorder brugt, jo mere dets Grund og Sten opløjes og Jorden derved rent beblendes og bedærvs, saa det maaske kan drage en 40 til 50 Aar efter sig, inden den igen kan sanke nogen Skorpe og blive tjenlig paa ny enten til Græsning og maaske aldrig“. Han slutter saaledes:

„Dette Stykke af Kronens Mark er iøvrigt af mindre Betydenhed end det høje Collegium kan forestille sig; thi om end disse 50 Tdr. Sædeland maatte forundes mig gratis, forsikres hellig, at jeg for den Nyttes Skyld, jeg skønner eller kan indse deraf at kunne have, uagtet jeg dog selv bruger baade Agerdyrkning og holder Kreaturer, aldrig vilde agte det værd at modtage eller eje, thi haver her aldrig været, og kan aldrig saalænge Verden staa efter Grundens Beskaffenhed blive i Stand til at give saa meget Græs af sig, at derpaa kan græsses enten Hest eller Ko, eller noget Slags stort Kreatur, da Jorden duer intet“.

Med disse Betragtninger fulgte en Erklæring fra 14 af Byens Borgere, der udtalte sig i samme Retning, og det varer derfor mange Aar, inden Indtægter af Kronens Mark igen tilflyder Regnskabet.

Der blev i Regelen udskrevet Skat hvert Aar. Naar der for Aaret 1772 ikke blev opkrævet nogen saadan, skyldtes det, at man beregnede et Beløb paa 134 Rdlr. 5 Mark 14 Skill., som den foregaaende Kæmner var kommet til at skylde Byen, skulde indgaa; dette varede imidlertid adskillige Aar.

For 1774 blev der beskikket „4 Taxer Borgere efter Borgerskabets Valg og Udnævnelse for efter Loven at forfatte Ligning over Thisted Bys almindelige Skatter“. De

fire Borgere var nævnte Aar: P. Leerhøy, Frantz Rosenberg, Christian Larsen Skielsgaard og Chresten Andersen, og de beregnede nok saa flot et Beløb paa 16 Rdlr. „til et Forskud i Kiæmner-Cassen til hastig paakommende Udgifter“. Hvor ringe Fremgang, der var i Byen, kan skønnes af, at de 182 Skatteydere, der stod opført 1774, i 1782 var vokset til 184. Blandt Skatteyderne indtager Byens Embedsmænd en fremtrædende Plads, saaledes betaler Amtmanden Conferensraad Hauch Rdlr. 3,1,2, Landsdommer Byfoged Steensen Rdlr. 3,1,12, Amtsforvalter Lund Rdlr. 4,2,8. Højest blandt Borgerskabet er Madam Griishauge og Søn Peder med Rdlr. 3,5,6, Jens Frederiksen Rdlr. 4,2,2, Sr. Thomas Holst Rdlr. 3,5,12. Det mindste Beløb, der svares, er 2 Skilling.

Der hidsættes følgende Oversigt over Byens Regnskab i det anførte Tidsrum:

	Den almindelige Ligning	Kassebeholdning ved Aarets Udgang	Beløbet, hvormed Regnskabet ballancerer
1772	00 Rdlr. 00 Skill.	÷ 8 Rdlr. 16 Skill.	71 Rdlr. 58 Skill.
1773	96 — 17 —	÷ 33 — 58 —	387 — 59 —
1774	96 — 7 —	20 — 7 —	627 — 47 —
1775	90 — 00 —	7 — 38 —	576 — 41 —
1776	110 — 00 —	÷ 3 — 91 ¹ / ₂ —	448 — 84 ¹ / ₂ —
1777	80 — 00 —	÷ 45 — 42 ³⁹ / ₅₀ —	426 — 37 ³⁹ / ₅₀ —
1778	90 — 00 —	÷ 24 — 1 —	294 — 31 —
1779	89 — 21 —	17 — 10 —	418 — 92 —
1780	00 — 00 —	47 — 73 —	377 — 43 —
1781	160 — 00 —	17 — 96 —	378 — 00 —
1782*) 1866	— 64 —	32 — 7 —	2405 — 8 —

Endvidere paalignedes Borgerne en ekstra Indkvarteringskat, som selvfølgelig var mindre velset.

Efter Hærens Tilbagekomst fra Holsten 1763 blev den indkvarteret omkring i Købstæderne, og de Byer, der paa denne Maade blev bebyrdede, fik en Hjælpeskat fra de,

*) Dette Aar indbetalte Mads Thousgaard Rdlr. 269,92, i Følge Højesterets Dom det dobbelte af det Beløb, han var blevet Byen skyldig. Se Aarbog 1906.

der ingen Indkvartering havde. Den fordeltes efter Byernes Grundtakst, og Ligningen foretoges af Byfogden og 2 eller 4 dertil valgte Mænd. Gejstlige og „privilegerede Personer“, der var fri for selve Indkvartering og andre borgerlige Tyngder, maatte dog finde sig i at yde Hjælpe-skat af deres Bopæl. For 1775 beløb Skatten sig til 410 Rdlr. 5 Mark 10 Skill. og blev lagt af Byfogden, Chresten Søndergaard, Hendrich Hobolt, Poul Griishauge og Christian Rosenberg, iøvrigt varierede den fra 120 Rdlr. til ovennævnte Beløb for 1775. I April Maaned 1779 fik Thisted selv Garnison og i den Anledning betydelige Ud-gifter til Sygehus, Arrest, Vagtlokale, Skilderhuse o. s. v., men fik samtidig Hjælpe-skat fra Bogense, Rudkøbing, Nysted, Sæby og Skagen. Naturligvis kneb det paa mange Maader, og da særlig med at skaffe Husly til de mange Mennesker, der indkvarteredes hos Borgerne, der derfor fik Indkvarteringspenge. Angaaende Indkvartering af Regimentsbøsse-mageren oplyses, at der i Byen kun var „et eneste Sted, hvor findes Mulighed, en saadan Person kan logere, da han ej alene skal have en Smedie til sin Brug, men og desuden Værksted og varm Stue til sig og sine Folk, og Beboeren, som er gamle Chresten Nielsen Smed, imidlertid selv maa savne sin Smedie og Værksteds Brug, samt i samme Tid rent maa lade sit Haandværk ligge, saa har man desaaarsag ej kundet faa det aftinget til ringere Pris end 9 Mark ugentlig, for saa lang Tid han her forbliver“.

Paa en Forespørgsel fra Rentekammeret, om Byen ikke havde andre Indtægter og navnlig Stade-penge fra de handlende, der kom til Byens Markeder, oplyser By-fogden følgende:

„Da der ikkuns kommer faa handlende og faa Boder til Marked i Thisted saa er og Stade-pengene af liden Be-tydenhed og i min Tid ej har udgjort mere end fra 8 til 12 Mark om Aaret. Og har det fra ældgamle Tider af været en almindelig Skik og Brug her, at Byfogden her paa Stedet haver nydt denne liden Indkomst imod igen i Markedstiden at lade holde Vagt om Natten paa Torvet

og i Gaderne, paa det at Bodemænd og de til Markedet kommende Fiskervogne ej af Drengene og Pøbelen skal vorde omkastet og beskadiget, der ofte sket er, og ej af Vægteren kan forekommes, siden Byen ej formaar uden en eneste Vægter, og naar han er paa et Sted eller udi en Gade umulig kan vide eller hindre hvad udi en anden Gade sker, hvorfor jeg til saadant og i slig Henseende tilegner mig denne liden Accidentz, der er saa meget ringere, da det ene Marked holdes uden for Byen paa Tof-ten og private Folks Ejendomme, hvor Grundejerne selv tage disse Stادهpenge, ligesom alle mine Formænd, som i saa mangfoldige Aar har nydt og oppebaaret samme“*):

Resultatet af denne Fremstilling blev, at Byfogden maatte beholde Stادهpengene, mod at han i Markedstiden lod holde fornøden Vagt paa Torvet og i Gaderne.

Var Indtægterne ikke store, saa kunde de dog sagtens klare Byens Lønninger. Der var nu først og fremmest Kæmneren, Sr. Chresten Skaarup, han fik om Aaret 2 Rdlr., og da Rentekammeret forlanger oplyst, hvornaar Byen har faaet Tilladelse til en saa kolossal Flothed, hedder det, at denne Udgift i 50 Aar har været brugt med Byens Samtykke, og Byfogden anbefaler, at vedblive med denne Udgift, da man ellers maa gaa til at tvinge Borgerne dertil, „hvorved Byens Bedste og det almindelige virkelig vil komme til at lide anden Tab“. Brandinspektør Henrich Knakkegaard fik 1782 udbetalt 8 Rdlr. for sit Ansvar, hvorimod Brandmester Rasmus Barth maa nøjes med en aarlig Kendelse paa 2 Rdlr. 4 Mark.

Byens eneste virkelige Bestillingsmand var Vægteren, David Solberg, hans Løn var 26 Rdlr.; han var imidlertid Mand for at kunne bestride to Embeder, thi der oplyses, at han ikke alene var Vægter, men ogsaa forrettede Tjeneste som Bysvend, derunder Varetagelsen af Bestillingen som Arrestforvarer, saa at han erholdt den for begge Stil-

*) Der afholdtes aarlig 4 Mærkeder. „1. Ved Capel Stene i Juni med Heste. 2. St. Hans i Juli med Kram. 3. St. Ols næstefter med dito. 4. St. Michels i October med Qvæg“. (Danmarks Handelsspejl 1780).

linger anordnede Løn, under hvilke Vilkaar det ikke var muligt at faa nogen til at varetage Embedet. Endvidere fik han aarlig et Par Støvler, der kostede to Rigsdaler, hvert tredie Aar en Kjole og en Kabuds.

Til Skarpretteren Christian Stengel, der boede i Aalborg og ogsaa fungerede for Aalborg og Viborg Amter betaltes 7 Rdlr., og til Physichus Doktor Mangor i Viborg 4 Rdlr. Fattigvæsenet mærker man i Regnskaberne ikke synderligt til. 1773 betaltes af Kæmnerkassen til Hattemager Jens Poulsen 1 Rdlr. 48 Skill. for at ombære de fattiges Tavle i Kirken, en Udgift, der ligeledes havde fundet Sted i Mands Minde og begrundedes med, at det vilde være vanskeligt at faa en Mand til at gaa med Tavlen for et mindre Beløb, og da man ikke kunde tvinge Byens Borgere til skiftevis at ombære Tavlen, vilde de fattige miste den Skærv, der paa denne Maade kunde indsamles. Da en sindssyg Kvinde, Anna Skinkel, var bleven farlig for sine Omgivelser, henvendte en Del af Beboerne sig til Byfogden for at faa hende indsat i Daarekisten; Udgifterne beløb sig til 2 Rdlr. 80 Skill., som blev udbetalt af Kæmnerkassen, da ellers de fattige vilde komme til at „lide Afgang og Tab ved at denne blev gal, som de intet kunde for, og hvilket synes mig være Synd at forlange“, hvorfor det haabes „at de Fattige deres ringe Indkomst blive besparede denne Udgift, da ingen i Byen har noget mod dette“.

For den offentlige Renlighed sørgede Byens Rakker Jens Natmand. Han boede paa „Knakken“, øst for Byen, og ved den omtalte Auktion over øde Pladser, der afholdtes ^{15/11} 1779, faar man oplyst i Konditionerne, at da en saadan Plads blev solgt, skulde Vejen til og fra Natmandens Hus bibeholdes, ligesom der skulde være den fornødne Plads baade ved og omkring Huset samt til hans „behøvende Kule*“). Han optræder tiest i Regnskaberne,

*) Naar det i et Mundheld fra Thistedegnen hedder: „De har det for dem selv, ligesom dem østen Thisted“, saa er det utvivlsomt en Hentydning til Rakkeren og hans Familie, der førte en foragtet og skyet Tilværelse.

naar han har rensed Skolens Nathus, som det hedder, hvilket sker engang om Aaret, og faar derfor i Almindelighed 1 Rdlr. Til Oplysning om de hygieiniske Forhold i Byen kan anføres følgende Skrivelse af 1776 fra den danske Skoleholder Lauritz Frost til Byfogden: „Skolens Nathus behøver hart at renses, dets Urenlighed gaar ud i vor fælledes Gaard, (en) Mand haver Port Rum i Indkjørselen hvor han skal indkøre med sit Korn og afvælte samme, saa han derover klager og paastaar det skal skaffes af Vegem. Thi beder jeg underdanigst Deres Velb. ved gunstig Paategning vil beordre Kiæmneren sligt at lade foranstalte“.

En stor Dag havde Natmanden sikkert, da han og Medhjælpere rensede Garnisionsnathuset og derfor fik 4 Rdlr.; det bortførte udgjorde ikke mindre end 16 Læs, og han erklærer i sit Tilbud, at fik han ikke de 4 Rdlr., da maa Byen til dette Arbejde „tage hvem de vil, saa som jeg gerne ellers en anden Gang ser mig derfra entlediget“. Paa Regnskabet for 1775 var ført til Udgift 72 Skilling, som Natmanden havde faaet for at bortføre 3 døde Kalve fra Fjordstranden, og da der ønskes oplyst, af hvilken Aarsag denne Udgift vedkom Byen, da det formentes, at det tilkom Kalvenes Ejere at lade disse fjerne, skrev Byfogden, at da man ikke kunde faa oplyst „hvad enten de var udlagt af nogen af Byens Folk eller de fra anden Side af Fjorden var udkastet og overskyllt til dette Land“, saa var man „nødsaget at lade dem bortføre, at de ikke skulde foraarsage Stank og Sygdom i Byen og sammes Bekostning altsaa nødvendigvis at maatte blive for Byens Regning, hvorfor jeg saa meget mindre haaber, at jeg for denne Foranstaltning skal lide noget Tab, da man ellers en anden Gang nødes til at lade det ligge og gaa som det kan“.

Da Byens offentlige Arbejder i Regelen blev udbudte ved Licitation, findes der ikke mange Oplysninger i Regnskaberne om Arbejdsløn; dog kan anføres, at en Murer i 1775 kunde tjene 2 Mark om Dagen paa egen Kost og en Haandlanger 18 Skill.; en Kalkslager fik 10 Skilling for

hver Fjerding Kalk han slog. 1 Dags Klining (Kvindearbejde) betaltes 1772 med 1 Mark. Andreas Glarmester fik samme Aar for et „Vindue at omlægge“ samt for Bly og Tin 1 Mark 4 Skill. Vognmandskørsel udgjorde pr Mil for 1 Spænd Heste 2 Mark 4 Skill. 1772 kostede 1 Læs Ler 12 Skill. og 1 Læs Tørv 2 Rdlr. I 1782 betalte man for 1 Trave Tag 3 Mark 12 Skill., for 1 Skill. fik man 15 Favne Sime til Tækning og 1 Td. Kalk kostede 3 M. 8 Skill. 1 Alen graa Klæde kunde købes for 7 Mark, Syløn for Vægterens Kjøle udgjorde 5 M. 8 Skill.

Da Byen efter mange Genvordigheder i 1775 havde faaet nye Brandredskaber, indtager Udgifterne til Sprøjter o. s. v. ikke nogen særlig fremtrædende Plads, ligesom „Delikventomkostningerne“ heller ikke behøver nærmere Omtale, ja for adskillige Aar har der ingen været, saa vil i det væsentlige være fremdraget, hvad der af Interesse kan findes om Byens særlige Forhold i de gamle Regnskaber.

Til Slutning skal anføres hvad de „trende velfornemme“ Borgere og Købmænd Peder Knakkegaard, Henrich Knakkegaard og Niels Holst tilføjer, da de har revideret Kæmnerregnskabet for 1780, og denne Udtalelse staar sikkert som et fuldgyldigt Udtryk for, hvad Thisted Borgerne tænkte. De skrev: „Men vil dernæst paa sine høje Steder, underdanigst bede og haabe, at denne fattige By maa for Eftertiden som og for haften Indkvartering og deraf dependerende gjorde Bekostninger, fra andre Stæder blive hjulpet med nogen Indtægt til de den endnu forestaaende utaaelige store Indkvarteringsudgifter, hvilket i manglende Fald, de fleste af denne Bys Indvaanere vil nødsages til at forlade deres Hjem“.

Om de gamle Degne.

Af *Severin Christensen Sortfeldt.*

IV. Hassing Herred.

(Fortsat.)

6. VISBY-HELTBORG.

Degnene boede i Visby.

1. *Anders Skriver* nævnes 1558. Han har intet Degneboel, men har et Kirkeboel i Visby, som Chr. Thomesen ibor, og giver en Pund Byg til Kirken og andre smaa Beder til Irup. Hans Indtægt er 4 Skp. Byg af hver Mand i Visby og 3 Skp. Byg af hver Mand i Heltborg.

1571 gik Degnen i Skole (Løbedegn). Hans Indtægt af begge Sogne var 16 Tdr. Byg og 4 Lam. Hvor Degnen har gaaet i Skole, faar vi ikke at vide. Maaske i Thisted.

2. *Baldvin Clausøn* var Degn 1690. Han boede i et Hus paa Visby Gade og havde af Biskoppen faaet Lov til at bruge Kirkens Ager uden Afgift til Kirken. Degnens øvrige Indtægt var kun ringe: Korntiende 7 Tdr. Byg, Kvægtiende 3 Lam og 2 Mark, Offer 12 Mk., St. Hansrente 1 Lpd. Oste, Paaskerente 4 Ol Æg.

Baldvin Clausøn døde 1693, 58 Aar gl. Hans Hustru, *Margrete Ebbesdatter*, døde 1692, 46 Aar gl.

3. *Christen Hansen Holm*, Degn 1694—1732. 1723 var han stævnet, fordi han ikke havde betalt sin Pension til Thisted Skole. 1727 var han trolovet med Else Nielsdatter. De blev senere gift, thi 1732 nævnes, at Degnen Holm og Hustru, *Else Nielsdatter*, havde en Søn, *Erik*, til Daaben. Degnen døde samme Aar og blev jordet med Ligprædiken, 69 Aar gl. Han var sandsynligvis Søn af

Præsten Hans Nielsen Skaarup af Rær og Broder til Præsten Erik Hansen Holm i Visby.

4. *Petrus Lang*. Degn 1732—76.

1736 trolovedes hæderlige Studiosus Marius Peder Lang samt ærlige og gudfrygtige Pige *Kirsten Andersdatter*. Hun var Datter af Anders Midholm i Nørre Skjoldborg. 1738 havde Degnen og Hustru en Datter, *Else Marie*, og 1740 en Søn *Niels*. Degnekonen Kirsten Andersdatter døde 1743, 31 Aar. Samme Aar, den 8. Novbr., giftede Degnen sig med *Rebecca Michelsdatter*. 1745 havde de et dødfødt Barn og 1747 en Datter *Anne Marie*.

Angaaende Degnen Peder Lang og hans Sognepræst Jens Jensen Halse findes der i den gejstlige Retsprotokol en mærkelig og uhyggelig Sag, der er af en saadan Beskaffenhed, at man vist ikke gør Præsten Uret, naar man kalder ham „en gejstlig Bølle“. Degnen havde vel ogsaa nok sine Fejl, men intet som helst kan retfærdiggøre Præstens skammelige Handlemaade overfor den gamle affældige Degn.

1770 indsendte Præsten Halse en Klage til Biskoppen over Degnen Peder Lang i Visby. Præsten klagede over, at Degnen var gammel og fordrucken og var efterladende og uagtsom i sit Embede. Denne Klage skulde sikkert om muligt sprede noget af det Uvejr, der var ved at trække sammen over Præstens Hoved, og man maa sige om Præstens Handlemaade, at den var snedig og tillige fræk og skamløs, thi Præsten havde i Kirken før Gudstjenesten afvigte 1. Paaskedag skamslaaet og sparket Degnen, saa Blodet flød.

Der blev nu nedsat en Provsteret i Sagen, og for denne Ret fremkom Degnen med et skriftligt Indlæg, der beretter Sagen i sin Helhed.

Degnen Peder Lang skriver:

„Jeg Peder Lang, 66 Aar gl., har ved Guds Naade betjent det mig anbettede Degneembede i 38 Aar saaledes, at saavel Menighederne som Sognepræsterne dermed har været fornøjede, ligesom jeg og efter Skyldighed har med Fornøjelse været saavel

Hr. Halse til al mulig Tjeneste baade i andre Dele saa og i Prædiketjenestens Forretning, naar forlangedes. Saa længe jeg det kunde, var der ingen Misfornøjelse, mindre Klagemaal fra Hr. Halse at høre. Men Bladet vendte sig, da min tiltagende Alder og aftagende Kræfter ej længere tillod mig som sædvanlig i Hr. Halses Tid baade Vinter og Sommer at gaa frem og tilbage imellem Visby og Heltborg, som omtr. er $\frac{3}{4}$ Mil og dog forrette baade Degne- og Prædiketjenesten, hvilken Hr. Halses Misfornøjelse jeg ikke alene en, men flere Gange har følt eftertrykkelige og smertelige Prøver af, saavel ved hans Mund som Haand, men ikke saa haardt som afvigte 1. Paaskedag i Visby Kirke, just som 1ste Prædiken skulde begynde omtr. Kl. 9 Form., da jeg havde ringet 2den Gang og vilde gaa ned til Præstegaarden som sædvanlig efter Nøglen til Kirkedøren, men saa i det samme, at Kirkedøren var aaben, hvorfor jeg gik ind i Kirken, hvor Præsten, Hr. Halse, gik og spadserede paa Altergulvet. Ingen anden Folk var da i Kirken, men ved min Indgang saa jeg Chr. Nielsen af Visby staaende ved nordre Hjørne af Kirken, hvorved og nogle Piger stod paa et andet Sted. Jeg gik straks op til Alteret, lagde Messehagelen og Skjorten derpaa og gik saa hen til Degnstolen, hvorved Præsten stod, som spurgte, om der blev paa Langfredag varet til Altergang at holde i Heltborg Kirke paastundende 3die Paaskedag. Da jeg derpaa svarede nej, sagde Præsten: „Sagde jeg det ikke til eder i min Stue?“ Jeg svarede: „Det kan jeg ikke huske, men kunde der ikke vares til i Dag?“ Da sagde Præsten til mig: „Hør din gamle Kanallie! Vil du narre din Præst?“ og slog med det samme først ved den ene og saa ved den anden Side paa min Mund, Kindben og Næsen, saa Blodet flød og løb meget stærkt baade af min Næse uden paa, hvor Stedet er endnu kendeligt, hvor der var gult saavel som af min Mund og Næsehuller. Og saa vidt jeg kunde mærke, kom det Hul oven i Næsen af den Signetring, som Præsten bar paa sin Finger. Da sagde jeg: „I skal ikke være saa haard imod mig!“ men jeg begyndte ikke i ringeste Maade at gøre nogen Værg eller Modstand, som jeg hverken havde Sind eller Kræfter til. Præsten sagde derimod: „Jeg skal endnu være haardere!“ og med det samme greb han mig i Skulderne og stødte mig op imod den nordre Mur af Kirken, saa mit Ansigt tørnede derimod, hvorved Huden sprak mange Steder i min Pande, og Blodet gik stærk ud deraf, og i det samme sparkede han mig med sin Støvle fod i min venstre Side, hvoraf jeg siden har haft den største Mæn og Smerte, saa jeg har ondt ved at gaa og kan ikke endnu vel taale for den af samme Stød bekomne Skade at fremføre Sangen i Kirken. Da dette saaledes var passeret, gik Præsten fra mig, og jeg var saa angst og fortumlet i Hovedet af denne Medfart, at jeg ikke kunde se Indgangen til Degnstolen, men travede med Angest, Graad og Klage ned ad

Gangen for at gaa ud af Kirken, og da jeg kom ind imellem Stolene, kom Christen Nielsen først ind i Kirken, som kom til mig og med sit Tørklæde aftørrede en Del af Blodet sigende derhos: „O, hvor er I fahren!“ Og i det samme kom de tre Piger til, som haver vidnet ved Provsteretten, ind i Kirken og saa, hvorledes jeg var blodig og ilde medhandlet. Da saa noget af Blodet var aftørret, gik jeg op i Degnestolen, tog Salmebogen og læste Bønnen i Brixdøren til Tjenestens Begyndelse. Siden kom Folk efter haanden i Kirken og saa, hvordan mit Ansigt saa ud, og de, som var mig nærmest, flyede mig Tørklæder og hjalp at aftørre Blodet, saasom det under Sangen og hele Tjenesten bestandig holdt ved at flyde af mit Ansigt og Næse. Da Tjenesten var til Ende, sagde jeg til Menigheden: „Her kan I gode Sognefolk se, hvorledes Præsten har medhandlet mig i Dag!“ Da jeg var kommen ud af Kirken, mødte min Kone, som da allerede havde spurgt, hvorledes jeg var medhandlet og fik mig hjem i Sengen, som jeg højlig efter saadan af Præsten given Frokost havde fornøden, og som det var mig umuligt at komme til Heltborg og der forrette Tjenesten og tage mit Offer, fik jeg gjort en Anstalt til saadant ved Skoleholderen Peder Leemann.

Der skal aldrig nogen af Sognefolkene kunne vidne mig paa med Sandhed, at jeg paa ommeldte Tid var i Kirken drukken eller beskænket.

Efter Hr. Halses usande og haarde Angivelse og skammelig tillagte grove Beskyldninger om forargerligt Levnet og deslige, thi jeg ved imellem Gud og min Samvittighed, at jeg nemlig paa Iste Paaskedag var ædru, og, saavidt mig er vidende og mine Kræfter og Omstændigheder da tillod, forrettede mit Embede upaa-klagelig, og om jeg den Dag, som ikke havde været at undre eller og faa Gange forhen i mørk Vejr, da jeg ikke vel kan se i Bogen uden Brillen, kunde tage noget lidet fejl, saa har jeg dog aldrig hørt, at nogen retsindig havde lagt mig det til Last, da enhver vil indse, at jeg efter 38 Aars Tjeneste som Degn naturligvis svækkes baade paa Sinds og Legems Kræfter, helst da jeg siden Hr. Halses Ankomst til Embedet bestandig har maattet gaa mellem Kirkerne, hvor der er lang Vej og oftest ondt Føre. Vel nægter jeg ikke, at jeg jo af forberørt Aarsag har undertiden taget en Taar til Simon Larsens i Visby for at styrke mit svage Legeme enten efter eller til Gangen imellem Kirkerne, som enten i stærk Hede eller Kulde kan, førend jeg ventede det, have attaqveret Hoved eller Bene, men ingen kan med Sandhed vidne, at saadant er sket i de sidste Aaringer.

Skoleholdet i Visby Sogn for de faa, omtr. 6 a 7 Børn i højeste, tror jeg ikke nogen har hidtil kunnet klage paa, men da jeg siden min slette Skæbne paa Paaskedag som meldt er bleven ubekvem ved den mig tilslagne Skrøbelighed saavel til det ene som til det

andet, ønsker jeg, at Gud vil bøje høje Øvrigheds Hjerte at tillade mig ved en anden habil Person at forrette, hvad jeg ej selv formaar.

Paa foranførte Sandheder, særdeles hvadom Paaskedags Passage sker Ret er, erbyde jeg med god Samvittighed for Gud og den ærværdige Ret at aflægge min korporlige Ed til Bekræftelse, at det er saaledes, som jeg vil svare for Guds strenge Dom, hvilket den retsindige Hr. Dommer vel og finder lovligt og mest conform med de førte Vidner, særdeles de fire første, der giver alt for kendelig Formodning om Sagens Rigtighed efter mit Foregivende. Skulde herimod velærv. Hr. Halse driste sig til og af Retten tillades at gøre sin Nægtelsesed, at han ikke paa forbemeldte eller saadan Maade med vred Hu, Mund, Haand og Fod har angrebet og behandlet mig, indstiller jeg sligt til de levendes og dødes Dommer, for hvis Øjne al Ting endogsaa hemmeligste Tanker og Gerninger er blotte og aabenbare, der vil give enhver Løn efter sine Gerninger og betale saavel Præsternes hemmelige Raad som Pilati aabenbare Uretfærdighed.

Dette mit Forklaringes Indlæg og Anbud bedes ydmygt læst og protokolleret med Guds Naade og Rettens retsindige Behandling for mig som min slette Skæbne med sand Højagtelse lever.

Den respektive Provsterets ydmygste Tjener:

Peder Lang.

Visby, d. 18 Septbr. 1770.

Da Provsteretten ikke vilde lade nogen af Parterne aflægge Ed, blev Sagen lagt til Side, men samme høje Ret fandt dog, at der var stor Sandsynlighed for, at Degnens Paastand var rigtig. Degnen blev saa siddende i Embede, og Præsten døde Aaret før Degnen.

1739, da Degnene skulde til at holde Skole, fik Peder Lang et godt Skudsmaal af sin daværende Sognepræst, Hr. Damstrøm. Dette Skudsmaal lyder saaledes:

„Degnen for Visby og Heltborg Sogne, hæderlige Studiosus Peder Lang, er jo til Skolehold i alle Stykker bekvem uden den bareste Regning, som han ved lidet af, men vil lade sig informere, at han kan lære Skolebørnene saa meget deraf, som de behøver. Og som højærv. salig Biskop Thestrup har efter Eksamen og Overhørelse befunden ham til Degnetjenesten — næst Gud — at være duelig og velskikket, som salig Biskoppens Collats Aalborg d. 20. August Anno 1732 omformelder, da har han indmeldte Sogndegn til Visby og Heltborg saaledes forholdet sig i sit Degneembede og Levnet, at det medfører om ham et godt Skudsmaal,

at Sognefolkene ikke har noget at klage over ham, jeg ikke heller, og haabes, at han med Guds Hjælp skal ogsaa skikke sig herefter, at han kan have Behag og Yndest hos Gud, Øvrigheden og andre.“

Degnen døde 1776, 68 Aar gl.(?)

5. *Niels Pedersen Lang*. Degn 1776—92.

Han var Søn af foregaaende, og 1789 giftede han sig med *Maren Thøgersdatter* af Visby. 1791 havde de en Datter, *Anne Marie*. Aaret efter døde Degnen kun 52 Aar gammel.

6. *Christen Jensen (Broust)*. Degn 1792—99.

Flyttede 1799 til Sennels (se der). Mulig har han været gift med Peder Langs Datter, *Else Marie*, men noget sikkert derom vides ikke.

7. *Christen Severinsen Brasch*. Degn 1799—1801.

Kom fra Sennels og døde her 1801. (Se Aarboeg 1912 pag. 29).

8. *Thomas Krog*. Degn 1801—?, † 1829.

Denne Degn var over 60 Aar gl., da han kom til Visby. Hvor han kom fra, vides ikke. Hans Hustru, *Else Marie Ørnsnis*, der var meget ældre end han, døde 1805, næsten 80 Aar gl. Samme Aar giftede han sig igen. Det var med *Maren Jensdatter*, der var Datter af Fæstegaardmand Jens Jepsen, Bedsted. Hun var dengang 25 Aar, han 65. 1806 havde de en Datter til Daaben ved Navn *Else Marie*, 1807 en Datter *Margrete*, 1810 en Datter *Maren Kirstine*, 1812 en Datter *Johanne* og 1814 en Søn *Niels*.

Degnen døde 1829, 88½ Aar gl., og Hustruen døde 1840, 60 Aar gl.

7. BEDSTED-GRURUP.

Degnen boede i Bedsted, hvor der var et Degneboel.

Som Løn fik han 1555 1 Skp. Byg af hver Sognemand i Bedsted og 2 Skp. 4 Alb.*) af hver Mand i Grurup.

1. *Anders Degn* i Bedsted har et lidet Boel i Bedsted 1558.

2. *Jesper Degn* blev brændt for Trolddom 1601 (se Aarvog 1916 pag. 39 og 1917 pag. 78).

3. *Christen Christensen* var Degn 1690. Han fortæller, at Degneboligen bestaar af et Ralingshus, et lidet Ladehus med en Faaresti ved vestre Ende og en Kaalgaard; Hartkorn 5 Skp. 1 Fdk. 1 Alb. Degnens Kornindkomst ved denne Tid var 7 Tdr. Byg, 1 Td. Havre. Paaskerenten er 3 Ol Æg og 1 Lpd. Brød. St. Hansrente 1 Lpd. Ost. Offer 7 Mark eller 2 Sldr. Pension til Thisted Skole 3 Tdr. Byg.

4. *Frants Clausøn Boddum*, Degn i Bedsted 1707—12. Han var Student fra Aalborg Skole 1666 og maa derfor have været en gammel Mand, da han blev Degn i Bedsted. Han døde i Bedsted 1712.

5. *Peder Ludvigsen Müldorph*. Degn i Bedsted 1707—40. Han var Broder til Degn Nr. 3 i Villerslev og Søn af Præsten i Bedsted. I en Skrivelse til Bispen 1739 fortæller Præsten følgende om Degnen Müldorph:

„Denne Degn, saasom han ikke har studeret, er hverken saa oplæst og oplyst eller af den Beskaffenhed, at han som udkræves kan holde Skole for Hovedsognet, baade fordi han er saa temmelig ved Alder, kan ikke vel se og er undertiden saa skrøbelig, saa og — saavidt jeg kan mærke — har dertil ingen synderlig Lyst, desuden lever han, endskønt hans Indkomster er skikkelige og Degneboligen temmelig god paa Markjord og Avling, i en meget fattig og arm Tilstand, saa baade han og Hustru, som dog aldrig har haft nogen Børn tilsammen, næppe har Klæderne til Kroppen, og til mest slet og ret til Føde. I hans Opførsel ellers,

*) 1 Album — $\frac{1}{3}$ Fjerdingkar.

saa vel i Kirken som uden Kirken, er han, saa vidt mulig (han) være kan, og saa tit jeg har set, skikkelig, og aldrig i Kirken i min Tid har forset sig i ringeste Maade; læser og undertiden i en Bog for Ungdommen, hvilket dog er sjælden, saasom jeg mest selv denne overhører, dog maa jeg undtage dette, at han aldrig, siden jeg kom til Stedet og vel muligt ikke heller tilforn, har efterlevet Lovens Pag. 317, Art. 2, da jeg dog derom tit og ofte har paamindet ham, hvorudi han har brugt denne Undskyldning, at Kræfterne fattedes, og han ej kunde det udstaa. Men skulde nu denne fattige Degn removes, synes det mig — om jeg det maa sige — var en stor Synd, eftersom han havde da slet intet at leve af, ej heller kunde paa nogen anden Maade fortjene sit Brød, saa han og Hustru begge skulde nødes til at betle. Maatte jeg derfor ydmygst bede Deres Højærværdighed ville behage at forordne ham en Substitut til videre, havde han endda nogen Ophold i den Tid, han kan leve, hvilket vel ikke bliver ret længe“.

Müldorph døde 1740.

6. *Jeppe Høyth.* Degn i Bedsted 1740—49. Theologisk Kandidat, blev Kapellan i Hjerm ^{21/11} 1749, hvor han døde 1755. Han var Student fra Thisted Skole 1734 og var da 21 Aar gl.

7. *Lorentz Mathias Hvid.* Degn i Bedsted 1749—72; derpaa i Kjettrup Gjøtrup (se Aarboeg 1914 pag. 35).

8. *Søren Friis.* Degn i Bedsted 1772—85. Han maa have været gift, thi 1781 døde Degnens Barn, *Palemon Obel*, 3 Dage gl. Ellers ved man intet om denne Degn.

9. *Hans Chr. Bagger.* Degn i Bedsted 1785—96. Søn af Præsten Jørgen Hansen Bagger i Flade (Vendsyssel). Han var gift med *Agnete Nielsdatter*. En Datter *Johanne Marie* døde 1787, 2 Aar gl. Degnen døde 1796, 51 Aar og 2 Maaneder gl. Han efterlod sig en Enke, 2 Sønner og 2 Døtre. Den ældste Søn hed *Jørgen*, den næste *Niels*. Døtrene hed *Mette Marie* og *Christiane*. Enken arvede 457 Rdl., der var Halvdelen af Ejendelenes Værdi, en Søn fik 152 Rdl. og en Datter 76 Rdl.

10. *Niels Christensen Silkeborg.* Degn i Bedsted

1796. Kom fra Vang (se Aarvog 1910 pag. 78). I Aaret 1800 hedder det om ham: Degnen Niels Silkeborg, 46 Aar, er ikke Seminarist, men ellers en brav og duelig Skoleholder. Han var den sidste Degn. Hvor han er død, har jeg ikke faaet oplyst, men 1828 forandres Haandskriften i Kirkebogen, og saa maa Degnen sandsynligvis være afgaaet.

8. HVIDBJERG V. AA-ØRUM-LODBJERG.

Degnen boede i Hvidbjerg vesten Aa; dog er der noget, som tyder paa, at Degnene i den ældste Tid har boet i Ørum. 1558 hedder det, at „*Mads Degn* i Ørumbu har ikke noget Degneboel, men et lidet Boel i Lodbjerg giver ham 1 Pund 2 Ærter Byg. I Ørum er et Boel, som Jens Graversen ibor. Sognemænd siger, at det var Degneboel i gamle Dage“.

1650 nævnes *Mathis Jensen*, Sognedegn i v. Aa.

(Hvidbjerg Sogns ældste Kirkebog er meget defekt, den begynder 1658 og indeholder kun Meddelelser om Fødsler.)

Degneembedets Indtægt i den ældste Tid: 1555 fik Degnen 2 Skpr. Byg af hver Mand i Hvidbjerg Sogn, 3 Skp. Byg af hver i Ørum og 2 Skp. af hver Mand i Lodbjerg Sogn. I Lodbjerg er der et Degneboel, som ligger til Irup. Af dette Boel faar Degnen 2 Ørter Korn aarlig.

1571 bor Degnen i Hvidbjerg og har i Løn 5 Tdr. Byg og 3 Lam.

1690 bor Degnen i Hvidbjerg i et Hus, som Degnen Thomas Nielsen opførte ca. 1650. Degnen var forøvrigt bleven tillagt en Bolig i Istrup, men denne Bolig ligger under Sandflugt og ligger langt fra Kirkerne; den er derfor ubeboet. Indtægten er ringe: Omtr. 7 Tdr. Byg, Offer 18 Mk., St. Hansrente 1 Lpd. Ost, Paaskerente 2 Lpd. Brød og 2½ Ol Æg. Offer af Ørum Slot 3 Sldr. og Lyngholm 6 Mk. Pension til Thisted Skole 2 Tdr. Byg.

1. *Thomas Nielsen* var Degn 1650. Hans Hustru hed *Mette Pallisdatter*. Hun var Datter af „dansk Skolemester i Skjoldborg“ Palle Poulsen. Vielsen fandt Sted

i Skjoldborg 1651, men i Skjoldborg ældste Kirkebog kaldes hun Martha Pallisdatter.

Foruden Sønnen *Niels*, der blev Degn i Sognet, nævnes i den gamle Kirkebog 1658 en Søn *Henrik*, 1661 en Søn *Palle* og 1663 en Søn *Christen*.

2. *Niels Lauritsen* nævnes i Edsbogen 1689.

3. *Niels Thomsen*, Degn i Hvidbjerg 1689—1734. Han var Søn af Degn Nr. 1 og var gift, men hans Hustrus Navn kendes ikke. 1694 fødte Niels Degns Hustru et skrøbeligt Drengbarn, kaldet *Thomas*, døde 2 Timer efter.

1692 nævnes en Datter *Mette*, som maa være død, thi 1695 havde de atter en Datter, som fik Navnet *Mette*. 1697 nævnes en Datter *Maren*, 1699 et dødfødt Drengbarn, 1700 en Datter *Maren*, hvorfor den første Maren maa være død forinden, og 1704 en Datter *Malene*.

4. *Peder Bedsted*. Degn i Hvidbjerg 1734—83. Petrus Bedstedius var latinsk Degn, dim. fra Thisted Skole 1631, 19 Aar gl. (I Kirkebogen staar, at han var født 1710 i Thisted, blev Student 1730, kom til Hvidbjerg 1733 og var Degn næsten i 50 Aar). Han var to Gange stævnet for Provsteret, første Gang 1738 Ved et Trolovelsesgilde i Horsfeld havde han angrebet Præsten Hr. Falk i Bedsted med ubekvemme og grove Skældsord og havde tilsidesat den Respekt, som han var skyldig at bevise en Præstemand. Desuden undsagde han Præsten og truede med at træde paa hans Hals, dersom han kunde faa Præsten udenfor Døren.

Da Retten blev holdt i Hørdum Kirke, mødte ingen af Parterne, skønt Retten ventede til Kl. 2 om Eft. Sagen blev derfor ophævet.

Anden Gang, Peder Bedsted blev stævnet for Provsteretten, var i Aaret 1764. Degnen havde beskyldt den gejstlige Skifteret for, at den havde „begaaget en sælsom Handel“ ved Skiftet efter Degnens Hustru. Hvad Degnen

havde sagt, vides ikke, men det maa sikkert have været stærke og hensynsløse Ord, da den høje Ret fandt Behag i at udmyge Degnen saa dybt. Det hedder nemlig:

„at Degnen lød sig af sunde Raad overtale til at erkende sig skyldig som den, der havde forurettet og fornærmet den højt respektive Skifteret med skammelige og dumdristige Ord og en særdeles formastelig Opførsel, skrev og underskrev en formelig Afbigt og i samme begærede, at den fornærmede Skifteret vil enstemmig intercedere*) for ham hos hans højædle, højærværdige Hr. Dr. og Biskop Brorson om hans høje Gunst og Bevaagenhed, at han ikke maatte medhandles efter Fortjeneste“.

Degnens ydmyge Skrivelse lød saaledes:

„Hvidbjerg Degnebolig, d. 22. Marts 1764.

Jeg underskrevne Peder Bedsted, Degn, kender og tilstaar, sørger over og afbeder en dobbelt Fornærmelse mod den højt respektive og lovlige Skifteret i Stervboen efter min salig Hustru. Min første Forgribelse skete med Ord og Gerning i Hvidbjerg Degnebolig d. 6te Februar sidstleden, som var 30te Dagen efter bemælte min salig Kones Død; kunde af Uvidenhed af Lovens dikterede Straf undskylde en edsvoren Embedsmand og Under-saat, vilde jeg derved finde min Udflugt, men da jeg som Skolemester bør vide og forklare for andre det 4de Bud, om aldrig Kongens Lov var til, ser jeg ingen anden Udflugt end underdanig og allerydmygst Bøn og Begæring om Forladelse for min Formastelse med Forretningens Borttagelse, bitre og ubetænkte Ords Udgydelse, som er den anden Forbrydelse. Jeg haaber saa, at Sag ej aleneste ikke begyndes imod mig, men at alt, hvad skrevet og talt er, den Sag omrørende, maa være evig forglemmt, alt ifølge min foregaaende Forsikring og Lydigheds Forbindelse.

Peder Bedsted.“

„Af en sær kristelig Mildhed og Sagtmodighed resolverer Bispen, at Degnen slipper med ved Provsteretten lydelig oplæser sin Afbedelse, hvilken Protokollen tilføres, og straks betaler 1 Rdl. til fattige Præsteenker.“

Dette skete d. 13de August 1764 i Villerslev Anneks-gaard.

*) bede for.

Man har svært ved at forstaa, at Provste- og Skiftestretten kunde føle sig smigret ved en saadan Forestilling. At Degnen faar en Bøde for sin grove Mund, er i sin Orden, men at selve Biskoppen vil nedlade sig til at give Anvisning paa en saadan Komædie, er ubegribeligt.

1739 hedder det om Degnen i Hvidbjerg, at han er bekvem til Skolehold, og hans Opførsel har været upaa-klagelig.

Degnets første Hustru døde 1764, hvorpaa han giftede sig med *Else Laursdatter*, der dengang kun var godt 30 Aar gl. Med hende havde han sikkert mange Børn, for da Degnen døde 1783 i sit 74de Aar, efterlod han sig Hustru og 12 Børn, men hvormange af disse Børn, der var af første Ægteskab, vides ikke.

5. *Peder Kyllsbech*. Degn i Hvidbjerg 1784—85, senere Degn i Hundborg og sidst i Thisted. (Se Aarb. 1910 pag. 61.)

6. *Bernt Erntsen Hjøring*. Degn i Hvidbjerg 1785—92. Han var Søn af Præsten Ernt Henrik Adamsen Hjøring. Degn i Hjortdal 1769—85. Da han døde 1792, efterlod han sig en Enke, hvis Navn ikke kendes, og 2 Børn. En Søn *Ernst* var 21 Aar og en Datter *Ane Kattrine* 12 Aar.

Degnen var meget fattig; Stervboen indbragte kun 45 Rdl., men Gælden var større; Enken fik dog Lov til at beholde Sengeklæderne.

Hvorledes en Degn paa denne Tid var klædt, fremgaar af følgende: Degnen Hjørring efterlod sig: 1 gl. sort Kjole, 1 do., 1 do. Vest, 1 Par sorte Skindbukser, 1 Par gl. Skiægs do., 1 lodden Skindkjole, 1 Par gl. Støvler, 1 Par hvide Strømper, 2 Skjorter, 2 Kraver, 1 Par gl. Metal Sko- og Knæspænder.

En Del Guldsmederedskab.

Degnen gik saa klædt i sort Kjole, Skindknæbukser og sort Vest. Guldsmedeværktøjet kunde tyde paa, at Degnen havde givet sig af med dette Haandværk.

7. *Claus Christensen*. Degn fra 1792.

Han var født i Snedsted den 11. Novbr. 1763. Faderen hed Chr. Clausen. Hans Hustru hed *Maren Jensdatter*. Hun var Datter af Jens Wækkild, der døde i Hvidbjerg 1812, 78 Aar gl.

Claus Christensen og Hustru havde 1793 en Datter, *Mariane*, der døde samme Aar; 1794 atter en Datter, *Mariane*, 1796 en Datter, *Stine*, 1798 en Datter, *Anne Marie*, 1802 en Søn, *Jens Christian*, og 1804 en Søn, *Thomas*.

I Aaret 1800 skriver Præsten om Claus Christensen, at denne ikke er undervist paa noget Seminarium, men alligevel en ganske duelig Mand til sit Embede. Degnens Hustru døde 1817, 56 Aar gl., og Degnen døde af Alderdom 1844, 81½ Aar gl.

V. Refs Herred.

(Præsteindberetningen af 1739 mangler for dette Herred).

1. VESTERVIG-AGGER.

Da disse to Sogne oprindeligt har været adskilte i kirkelig Henseende og hvert for sig haft Præst og Degn, skal her først omtales, hvad der findes bevaret om *Agger Sogns Degne*. Omkring ved Aar 1600 blev Vestervig og Agger Sogne forenede til et Pastorat og fik saa fælles Degn, som boede i Vestevig.

1555 er der ingen Degn i Agger. „Der er hverken Degn eller Degneboel, men naar der er nogen Degn, da giver hver Mand ham 4 Album (2³ + Skilling Rigmønt). Ved denne Tid var der 21 Gaarde og 22 Boelssteder i Agger Sogn, men Præsten klager stærkt over Sandflugtens Ødelæggelser. 1558 nævnes *Mads Degn* i Agger Sogn. (Mere har jeg ikke fundet om gamle Degne i Agger Sogn.)

Degneembedet i *Vestervig* nævnes første Gang 1571. Degnen har intet Degneboel, og hans aarlige Indtægt er 10 Tdr. Byg. 1690 er Degnekornet 14 Tdr. Byg. Offer til hver af de tre store Højtider 4 Sldr. Paaskerente 13 Kager, 6 Ol Æg, 1 Rdl. Degneboligen er øde, og i dens Sted er et Stykke Hus, som er Skolemester for 40 Aar

siden tillagt, hvor Degnen nu bor ved Kirken og begge Tjenester opvarter, og dertil en liden Toft Jord. Er ellers 3 Acre, hvoraf skattes af 7 Skp. Hartkorn. Til bemeldte Skole og Degn er $\frac{6}{8}$ 1651 af Fr. III tillagt af Vestervig Kirke 12 Tdr. Byg. Ildebrand af Lyng og Hedetørv er til Degneboelet, men ingen Skotørv eller anden Ilding. Pension til Thisted Skole 5 Tdr. Byg.

1768 er Degneembedets Indtægt 118 Rdl. 3 Mk. Vestervig var derfor det største Degneembede i Thy, og det var ogsaa en Tid lang beklædt med en theologisk Kandidat, som foruden at være Degn tillige var Præstens Kapellan.

1. *Niels Nielsen Biug*. Sogndegn til 1695. Han var gift med *Dorthe Hansdatter* og havde to Børn, der overlevede ham. Det ældste Barn var en Søn, som hed *Jochum Nielsen Biug*, og som var født ca. 1680. Datteren, *Kirsten Nielsdatter Biug*, var født 1682. Degnen synes at have været en lærd Mand og tillige en velhavende, thi da han døde 1695, efterlod han sig 63 Bøger, mest latinske og græske, samt en Mængde Værdisager, som blev vurderet til 331 Rdl. I rede Penge fandtes i hans Gemmer 70 Rdl. Endvidere nævnes i Skiftet et Sølvbæger, der stod paa tre smaa Løver og vejede 9 Lod. Dette Bæger blev sat til en Værdi af 6 Rdl.*) 3 Mk., da hvert Lød Sølv efter Tidens Pris kunde koste 3 Mk.

2. *Laurits Pedersen Thrans*. Degn 1695. Aflagde Embedsed 1695 som Degn til Vestervig. Er forøvrigt en ukendt Person.

3. *Jens Bødtker*. Degn 1696—1741; død 1743. I Edsbogen har han indført sit Navn som Janus Bødecherus, hvilket tyder paa, at han har været „latinsk Degn“.

I Skiftet efter hans Død nævnes han ogsaa som „hæderlig“ og „vællærde“, hvilket sidste kan anføres som

*) Her 1 Rdl. = 1 Sletdaler = 4 Mk., ellers er 1 Rdl. = 6 Mk.

Bevis paa, at han var Student. I Aaret 1700 var han stævnet for Provsteretten i Anledning af, at han havde „glemte“ at betale de 5 Tdr. Byg til Thisted Latinskole.

Jens Bødtker var gift med *Margrete Bording*, som døde 1741, 84 Aar gl., og 2 Aar efter døde han i en Alder af 69 Aar. Samme Aar, som hans Hustru døde, har han enten faaet Kapellanen til Medhjælper, eller ogsaa har han afstaaet Degneembedet. Bødtker efterlod sig en Datter, som hed *Anna Margrete*, og hun var hans eneste Arving, men Arven var meget lille, da Formue og Gæld gik om-trent lige op.

4. *Jens Olsen Oxenboel*. Degn og Kapellan 1741—52. Han var fra Vestervig Sogn, født i Landsbyen Oxenbøl, hvorefter han havde taget sit Efternavn. Hans Fader hed Ole Larsen. 1736 blev han Student fra Lemvig Skole og 1740 theologisk Kandidat. Aaret efter fik han Degneembedet i Vestervig-Agger, og 1743 blev han tillige Kapellan pro persona hos Sognepræsten. Disse Embeder beklædte han til 1752, da han blev Præst i Laurbjerg. Senere blev han Præst i Brahetrolleborg paa Fyn, og her døde han 1775.

Hans Hustru hed *Kristine Lauritsdatter Als*, og hun var Datter af Præsten Laurits Andersen Als i Sejerslev paa Mors. 1745 havde de en Datter i Kirke og hun fik Navnet *Anna Marie*. Ved denne Lejlighed hedder Oxenboels Hustru *Anne Katrine Alse*. Hvilket Navn, der saa er det rigtige, enten det første, som staar i Wibergs Præstehistorie, eller det andet, som læses i Vestervig Kirkebog, er ikke let at sige. 1747 døde en Datter, *Anne Margrete*, 7 Maaneder gl. En Søn, *Laurits Alse*, var født 1750.

Præsten Oxenboel betegnes som en lærd og duelig Mand. Da han var død, blev hans Enke Husholderske paa Brahetrolleborg.

5. *Jens Jensen Halse*. Degn og Kæpellan 1752—59. Var født i Mandal 1726. Student fra Roskilde Skole 1748, theologisk Kandidat med non 1750; derpaa Kordegn i Ny-

kjøbing, Mors, Degn og Kapellan i Vestervig 1752 og 1759 Sognepræst for Visby-Heltborg, hvor han døde 1775. Han var gift med *Dorothea Cathrine Overbeck*, med hvem han havde 2 Sønner og 2 Døtre. Det var ham, som overfaldt Degnen fra Visby i Visby Kirke før Gudstjenesten og sparkede og mishandlede Degnen paa det frygteligste. (Se Hassing Herreds Degnehistorie under Visby.)

6. *Jens Philip Andersen Winding*. Kapellan i Vestervig og sandsynligvis ogsaa Degn 1759—68; senere Sognepræst i Vestervig til 1799. (Se Wiberg III 539.)

7. *Johan Nicolaj Winding*. Kapellan og Degn 1768—72. Han var Broder til foregaaende og Søn af den gamle Pastor Winding fra Vestervig; født 1737, Student privat 1753, Cand. theol. 1758, haud. 1772 blev han Præst i Tved paa Mols, hvor han døde 1818. Gift 1770 med *Sophie Magdalene Falck* af Bedsted, 3 Sønner og 3 Døtre. Hos Wiberg betegnes han som en ualmindelig duelig, strengt gudsfrygtig og akkurat Embedsmand, mentes at have overnaturlige Evner til sin Raadighed, noget myndig, kaldtes Paven eller Ærkebisen paa Mols.

8. *Didrik Severin Olsen Kræfting*. Kapellan og Degn 1772—81. Student fra Horsens Skole 1758, 20 Aar gl. Theologisk Kandidat med non 1767. Ifølge Wiberg skal han 1773 være bleven gift med *Louise Rømer* af Stouby, og Aaret efter ægtede han *Ingeborg Mulvad Overgaard* fra Sønderhaa.

Kræfting døde 1781 uden at efterlade sig Børn, og hans sidstnævnte Hustru døde 1795. Hun efterlod sig en Del Penge, der blev delt mellem hendes Søskende og deres Børn. En Broder, Hans Overgaard, var Klokker og Kordegner i Moss, Norge; Peder Overgaard, Præst i Hurup, Frederik Overgaard, Prokurator i Holstebro, Rasmus Overgaard, forhen Bager i Aalborg; Jens Overgaard, Borger i Præstø; Margrete Katrine Overgaard, har været gift med to Præster i Skjørping; Christiane Overgaard, gift med

velædle Hr. Fogh til Ørum; Maria Overgaard, gift med Pastor Winding, Hvidbjerg-Lyngs; Dorethe Overgaard, gift med Sognepræsten til Kongerslev, Hr. Milling. (Ifl. Wiberg skal Milling have været gift med Christiane Marie Østergaard, Dorethe Overgaard nævnes ikke). Alle disse Søskende var fra Helligkildegaard paa Thyholm.

9. *Peder Jensen Overgaard*. Kapellan og Degn 1781—85. Broder til forannævnte Ingeborg Mulvad Overgaard, senere Præst i Hurup (se Wiberg I pag. 700).

10. *Hans Pedersen Brodersen*. Kapellan og Degn 1785—98. (Se Wiberg III 540). Efter hans Død 1798 blev Kapellanembedet nedlagt. Han blev 54½ Aar gl.

11. *Dominianus Chr. Moldrup*. Degn 1798—?1843. Efterkommer af Peder Moldrup til Vestervig. Degnen Moldrup var Cand. phil. et exam. philologiæ. I en Indberetning i Aaret 1800 skriver Præsten om ham, at „med gode Indsigter forener han fortræffelige Naturgaver til at gøre sit Foredrag fatteligt og tydeligt for Børn“.

(Som Medhjælper i Skolen havde han antaget *Vilhelm Ellermann*, der „ved flere Aars Øvelse har forhvervet sig megen god Færdighed og Gavnlighed i sit Fag“. Ellermann, der senere blev Degn i Skjoldborg, boede i Randrup og var gift med *Lucie Johansdatter Langballe*, med hvem han havde flere Børn, og som døde i Vestervig 1816, 71 Aar gl.)

Dominianus Moldrup giftede sig 1802 med Pigen *Else Jensdatter Møller* af Tygstrup i Vestervig Sogn. Med hende havde han flere Børn. En Datter, *Nikoline Hald Moldrup*, var født 1803. Hun endte 1886 som Lem paa Gramstrup Fattiggaard. En Datter, *Karen*, var født 1805, en Datter, *Frederikke Elisabeth*, født 1808 og en Datter, *Anne Appellone* var født 1811. I Aaret 1807 visiterede Biskop Jansen Skolen i Vestervig, og ved denne Lejlighed fandt han ikke noget Barn, der kunde læse tilbør-

ligen indenad. Det synes derfor, at det allerede dengang var daarligt med Moldrups Skolehold.

Han betegnes senere som en forhutlet Degn og døde 1843 i yderste Armod.

2. HURUP.

Fra 1570 til 1784 var Hurup Anneks til Boddum-Ydby. For det meste havde Hurup sin egen Degn, men til Tider var Degnen for Boddum-Ydby ogsaa Degn i Hurup.

1555 var der en Degn i Hurup; han boede i et Degneboel, som havde 3 Tdr. Hartkorn. Desuden havde Degnen 2 Skp. Byg af hver Gaardmand, og til Degneboelet hørte en Eng, hvorpaa der kunde avles 5 Læs Hø.

1571 har Degnen saa i sit Degneboel 1 Td. Rug og 3 Tdr. Byg. Hans Rente er 4 Tdr. Byg, 4 Lam og 5 Mk. i Penge.

1690 er Indtægten af Hurup Degneboel 4 Tdr. Byg, Offer 6 Mk., St. Hansrente 8 smaa Oste a 2 Skill., Paaske-
rente 6 smaa Kager a 2 Skill. og 2 Ol Æg.

Stuehuset 6 Fag, Laden 2 Gulve og Fæhuset 3 Bind. I Degneboelets Jord kan saas $\frac{1}{2}$ Td. Rug, 1 Td. Byg og 1 Td. Havre. Pension til Thisted Skole 1 Td. Byg. 1768 er Bruttoindtægten 23 Rdl. 3 Mk. og Udgiften 5 Rdl. 3 Mk., saaledes at Degneembedets Nettoindtægt er 18 Rdl. Hurup var derfor et meget daarligt Embede.

1. *Christen*, Degn i Hurup, død 1678, 81 Aar gl.

2. *Niels Jensen*. Degn ?—1698. 1680 havde Niels Degn og Hustru *Karen Michelsdatter* en Søn, *Laurits*, til Daaben. *Karen Michelsdatter* døde 1691, 52 Aar gl. 1691 døde ogsaa Niels Degns Søn, *Jens Nielsøn*, som tjente Chr. Jørgensen i Ettrup, 20 Aar gl. Degnen giftede sig igen med *Edel Larsdatter*, og med hende havde han ogsaa Børn, thi 1698 døde Niels Degns lille Datter *Karen*; samme Aar døde Niels Degn. Hans Alder kan ikke læses.

Fra 1698—1711 syntes Degnen i Boddum-Ydby

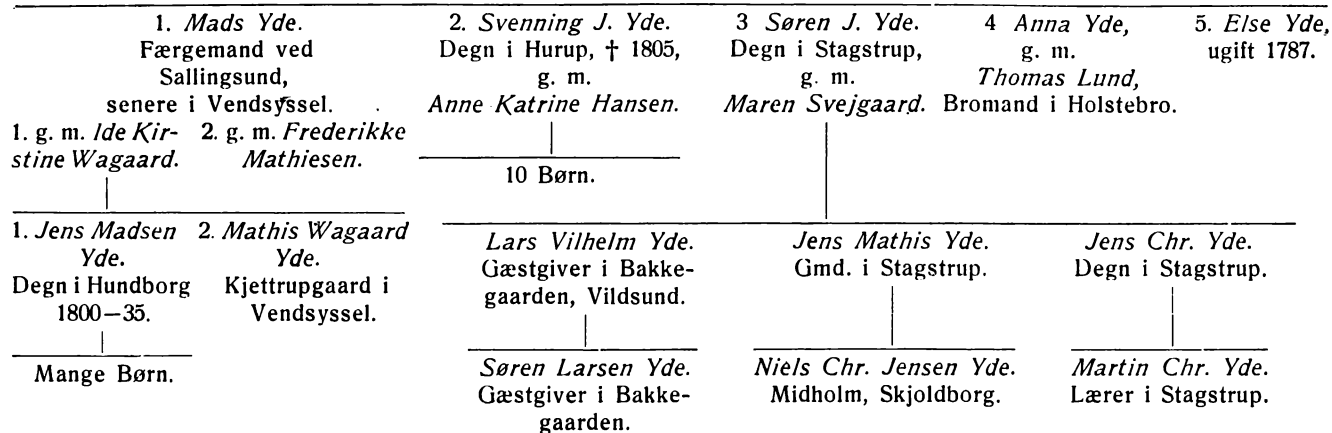
3. *Ebbe Rimboltsen* ogsaa at have været Degn i Hurup. 1698 har han hos Biskoppen i Aalborg aflagt Ed som Degn i Hurup.

4. *Peder Nielsen Kierulv*. Han var Substitut i Hurup rimeligvis fra 1698. Aaret efter blev han trolovet med salig Niels Degns Enke, *Edel Larsdatter*, og gift med hende $13/4$ 1700. 1711 er han bleven virkelig Degn i Hurup mod at svare 5 Mk. aarlig til Formanden, og 1722 døde hans Hustru, *Mette Christensdatter* af Ettrupgaard. Hvor-naar Degnen døde, vides ikke.

5. *Jens Madsen Yde*. Degn i Hurup 1758—87. Hans Hustru hed *Frederica Schmidt*, og med hende havde han flere Børn, hvoraf 5 overlevede Forældrene. Han skrev en ualmindelig smuk og tydelig Haandskrift. 1771 blev hans Søn, *Svenning Jensen Yde*, ansat som Medhjælper i Degneembedet, og 1787 døde den gamle Degn. Ved Skiftet, som blev afholdt efter hans Død, blev der kun 14 Skill. til Arvingerne, og dette Beløb blev efter Arvingernes Forlangende overladt til Enken*).

*) Degnen Jens Madsen Yde er Stamfader til Ydeslægten, og følgende Slægtregister viser, hvorledes de forskellige Grene af Slægten har udviklet sig.

*Jens Madsen Yde, Degn i Hurup, † 1787,
g. m. Frederica Schmidt.*

6. *Svenning Jensen Yde*. Medhjælper hos Faderen 1771—87. Degn i Hurup 1787—1805.

Han var Søn af forannævnte Degn Jens Madsen Yde og blev Medhjælper hos Faderen 1771. Da Faderen var død 1787, blev han Degn i Hurup, og her døde han 1805, 60 Aar gl. Han var gift med *Anne Catharina*, der var født 1746 og var Datter af Brorsons Fætter, Præsten og Salmedigteren Thomas Hansen af Torsted, Hind Herred.

Ved sin Død efterlod Degnen sig 10 voksne Børn: *Jens*, 36 Aar, i Holstebro, *Thomas*, 34 Aar, i Hove Sogn? *Vilhelm*, 32 Aar, i Hurup, *Jørgen*, 30 Aar, i Hurup, *Johannes*, 28 Aar, i Kjettrup i Vendsyssel, *Christine*, 26 Aar, tjener i Hundborg, *Thomas*, 18 Aar, i Hurup, *Mette*, 24 Aar, tjener i Ringkjøbing, *Frederik*, 20 Aar, tjener paa Nørhaagaard, og *Else*, 16 Aar, i Hurup.

I Aaret 1800 hedder det i en Indberetning om Degnen, at han er 60 Aar, ikke Seminarist og formedelst Afderdom og Svaghed uoplagt til Skolehold.

Der er noget usikkert over Aarstallene i Degnen Svenning Ydes Historie.

7. *Ejlert Holm Brønsdorph*. Degn 1805—15, senere Lærer og Kirkesanger.

I Aaret 1800 var han Skoleholder i Agger, og Præsten har ved denne Lejlighed skrevet om ham, at „Brønsdorph var ligesaa duelig som mangel Seminarist, men en saadan vilde uden Tvivl forefinde en alt for dunkel Hæderspost for store Talenter“. Man aner, hvad Præsten har ment med denne skruede Talemaade.

1805 blev Brønsdorph Degn i Hurup, og 1808 døde hans Hustru, *Maren Christensdatter*, 61 Aar gl. Degnen levede endnu i mange Aar og døde 1832, 82 Aar gl. I Kirkebogen læser vi, at han „døde med Brillen paa Næsen og Pennen i Haand ved sit Chatol“.

1810 holdt Biskop Jansen Visitats i Hurup, og han skriver ved denne Lejlighed i Kirkebogen: Ved min anden Visitats her i Menigheden fandt jeg mig ikke mindre fornøjet end ved den første. I Særdeleshed kendtes den ny

Lærer Hr. Rafns Flid i en forbedret Orden i Skoleundervisningen, og hvorved de unge havde erholdt en udmærket Færdighed i Stavning og rigtig Indenadslæsning. Skade, at Ungdommen ikke kan formedelst Vejens Længde i Almindelighed søge Skolen.

3. BODDUM-YDBY.

1512 nævnes „klosther haffwe i boodwm som *Christen deghn* nw wti boer oc giffwer orlig til skyld to pund koorn (til Præstekaldet i Boddum) meth andre bedæ“, men om denne Christen Degn er Sognedegnen, vides ikke med Sikkerhed. Er det saa, har Degnen boet i Boddum i Slutningen af den katolske Tid.

1555 bor Degnen i Ydby i en Gaard, som skylder aarlig 2 Pund Byg. Af hver af Pastoratets Gaardmænd har Degnen 2 Skp. Byg og 1 Skp. af Boelsmænd og Inderster.

1571 kan Degnen saa 2½ Td. Byg; hans Rente af begge Sogne er 11 Tdr. Byg, 7 Lam og 15 Skill.

1690 er der 10 Tdr. Degnebyg. Offer 15 Mk. St. Hansrente 8 smaa Oste a 2—4 Skill. Paaskerente 24 smaa Brød a 2 Skill., 6 Oi Æg. Degneboligen, som indtil den ny Matrikel har været fri for Skatter, bestaar af et Ralingshus paa 10 Fag, en Lade paa 7 Fag og en liden Stald paa 5 Fag. Udsæden er ½ Td. Rug, 1 Td. Byg og 2 Tdr. Havre. Pension til Thisted Skole 5 Tdr. Byg. 1768 er Indtægten sat til 45 Rdl. 1 Mk.

1. *Christen*, Degn i Ydby, som gik frisk i sin Seng om Aftenen og døde om Natten, 45 Aar gl.

2. *Peder Pedersen*. Degn i Ydby 1672—90.

1672 giftede han sig med *Kirsten Mogensdatter*, og 1690, samme Aar som han døde, klager han over sin store Fattigdom. Han skriver, at

„i Ydby er 16--17 hele og halve Gaarde øde, hvoraf jeg slet intet faar, hvorfor jeg umulig kan udrede den Pension til Thisted

Skole, eftersom min Degnerente ikke er forbedret med over $\frac{1}{2}$ Td. Byg.

Har jeg med Vemodighed at klage, at Amtsforvalteren i Thisted søger mig, siden den ny Matrikel blev indrettet, for Skatter af et Stykke Jord, kaldet Kirkejord, som i den ny Matrikel skal staa for 2 Aabo Skp. 1 Alb., uagtet der ikke findes til Degneboliget noget Jord, som saa kaldes, men udi et Fald, som kaldes Kirkejord, participerer jeg med de andre i Byen og er dog mange Gange exekveret; indfalder derfor i dybeste Underdanighed, at som jeg fattige Mand nu i 16 Aar, siden jeg blev kaldet til Degn, ikke har skattet af Degneboliget, jeg herefter derfor maa være fri“.

Degnen maa være død i en forholdsvis ung Alder; Tallet er udvisket i Kirkebogen. Hustruen, Kirsten Mogensdatter, døde i Helligsø 1698, 74 Aar gl.

3. *Ebbo Rimberti Schyth* (Ebbe Rimboltsen). Degn fra 1690—1721; en Tid lang ogsaa i Hurup.

Han var sandsynligvis Broder til Præsten Rimbolt Rimboltsen Schytte i Serup (Hids Herred). Ebbe Rimboltsen nævnes ofte i Retsprotokollen. Han var gift med *Dorthea Henningsdatter*, der var Søster til den slemme Præst Jakob Sckives Hustru, Abigael Henningsdatter, i Helligsø, og da han døde 1721, 80 Aar gl., efterlod han sig ingen Børn. Som Arvinger nævnes Enken, en Brodersøn Rimbolt Christensen i Holstebro, en Broderdatter Jensines(?) Christensdatter og 3 Mænd paa (?).

4. *Daniel Petri Holst*. Degn 1721—(?).

Man ved intet om denne Degn, da Kirkebogen er meget utydelig, og Skifte har ikke været at finde. Han giftede sig straks med Ebbe Rimboltsens Enke, *Dorothe*, og hun døde som Enke anden Gang 1751, 82 Aar gl.

5. *Johannes Pretzmann*. Degn i Ydby. † 1773. Hvad Aar han tiltraadte sit Embede, ved man ikke, men vi ved, at han 1748 var Degn i Ydby. Johannes Pretzmann var Broder til en *Niels Guldager*, der først boede i Stagstrup, siden paa Mors, til *Zacharias Pretzmann* i Oddersbøl, til *Laurits Pretzmann* i Skiverklit, til *Osvald*

Margrete Pretzmann, der var gift med Skoleholder Claus Langemark i Boddum, og til *Anne Cecilie Pretzmann*, der var gift med Degnen Sr. Thaarup for Veggerby og Bislev ved Nibe.

Han var gift med *Anne Villadsdatter*, som døde 1772, 47 Aar gl. Af mindst 12 Børn overlevede de 10 Forældrene. En liden Søn, Abraham Larsen, døde 1756, 33 Uger gl. Et Pigebarn døde 1758. De efterlevende Børn var følgende: *Caspar*. f. ca. 1747; *Villads Christian*, f. ca. 1748; *Christopher Ludvig*, f. ca. 1750; *Anne Kirstine*, f. ca. 1751; *Marie Anne*, f. ca. 1753; *Elisabeth Sophie*, f. ca. 1757; *Abraham Larsen*, f. ca. 1760; *Isaac*, f. ca. 1761; *Catrine Sophie*, f. ca. 1762, og *Magdalene*, f. ca. 1764. Hvem Degnens Fader har været, har jeg ikke faaet oplyst, men man kan sikkert gaa ud fra, at han har heddet Caspar Pretzmann, thi baade Zacharias og Johannes Pretzmans ældste Søn hed Caspar. Degnen døde 1773, Aaret efter sin Hustru, kun 58 Aar gl.

6. *Anders Pedersen Kirk*. Degn 1773—1821.

1774 giftede han sig med Formandens Datter, *Anne Kirstine Pretzmann*. I Aaret 1800 omtales Degnen som „fortrinlig god, men ej Seminarist“. Han døde 7. Juni 1821, 77 Aar gl. og var Dannebrogsmænd. Hustruen døde 1825, 74 Aar gl.

4. HELLIGSØ-GJETTRUP.

1555 har Degnen intet Degneboel, men hans Løn er 2 Skp. Byg af hver Sognemand. 1571 har Degnen et Degneboel i Helligsø og kan saa 2½ Td. Byg og avle 3 Læs Enghø. Hans Rente af begge Sogne er 6 Tdr. Byg, 3 Lam og 21 Skill.

1690 er der kun 4 Tdr. Byg til Embedet. Offer 9 Mk. St. Hansrente 4 smaa Oste a 3 Skill. Påskerente 2 Ol Æg og 4 smaa Kager a 4 Skill. Degnebolig har der ikke været til dette ringe Degnekald, før der blev købt et forleden Aar med en Del Jord til, af hvilken Degnebolig Degnen dog intet endnu har bekommet. Pension til Thi-

sted Skole 2½ Td. Byg. 1768 er Indtægten af Degne-embedet ansat til 34 Rdl. 4 Mk.

1. *Anders Andersen*, Degn til Helligsø og Gjettrup, blev viet 19. Marts 1648 til *Kirsten Nielsdatter*. I de følgende Aar nævnes 5 Børn: *Maren*, født 1650, *Margrete*, født 1652, *Anders*, født 1656, død 1658, *Inger*, født 1659, død 1662, og *Anders*, født 1662.

2. *Claus Christensøn*, gift 1685 med *Anna Rasmusdatter* i Gjettrup. 1686 havde de en Datter *Bole*, 1688 en Datter *Maren* og 1691 en Søn *Christen*.

1689 blev Degnen indkaldt for Retten, fordi han ikke havde betalt sin Degnepension til Thisted Skole. Dommen lød paa, at han inden 8 Dage skulde betale de 2½ Td. Byg. *Claus Degns* Hustru døde 1727, 81 Aar gl., og Degnen døde 1737, 77 Aar gl.

3. *Peder Olufsen*. Degn 1738—1768, død 1770. Han var gift med *Karen Lauritsdatter*, der var Datter af en *Lars Pedersen*, som døde 1762, 74 Aar gl. Degnen *Peder Olufsen* havde mange Børn, men de fleste af dem døde som smaa. 1745 døde en Datter, *Anne Margrete*, 1¾ Aar, samme Aar fødtes *Kirsten*, 1748 fødtes Sønnen *Oluf*, der var sindssyg, 1753 fødtes Sønnen *Lars*, 1755 døde Sønnen *Niels*, 4 Aar, 1756 døde *Margrete*, 19 Uger, 1758 døde atter en *Margrete*, 4 Maaneder, og 1761 døde den tredie *Margrete*, 19 Uger gl. 1762 døde Degnens Hustru, *Karen Lauritsdatter*, og da var der kun 3 Børn levende, nemlig Datteren *Kirsten Pedersdatter*, der var 17 Aar, Sønnen *Oluf Pedersen*, „som ej er ved sin Samling og fulde Vid“ og Drengen *Lars Pedersen*, 9 Aar gl. Hver af Sønnerne fik 74 Rdl. i Arv efter Moderen, og Datteren 37 Rdl.

Da Degnen døde 1770, havde han i to Aar været afskediget som Degn. Han maa derfor have været svagelig, thi han blev kun 58 Aar gl.

Ved Degnens Begravelse nævnes Datteren *Kirsten* og

den sindssyge Søn Oluf, som fik 2 Mk. om Ugen fra Aalborg Hospital, hvortil Faderen havde indbetalt 80 Rdl. en Gang for alle. Hvor Sønnen Lars opholdt sig, vidste man ikke. Arven efter Faderen og Moderen blev nu lagt sammen og hver af Børnene fik 105 Rdl.

Den afsindige Oluf Pedersen døde 9. Marts 1776.

4. *Niels Jensen Roesholm*. Degn 1768—99.

1796 døde Degnens første Hustru, *Else Pedersdatter*. Ved denne Lejlighed nævnes en Søn *Peder Roesholm*, der havde været Skoleholder i Barslev, og som havde været gift med Kirsten Klemensdatter og efterlod sig ved sin Død 1782 en Datter Else Sophie Pedersdatter, født ca. 1778. En anden Søn af Degnen hed *Jens Roesholm*, f. ca. 1759; han havde i nogle Aar sejlet paa længere Rejser, men ved Moderens Død vidste man ikke, om han var levende eller død; thi hans sidste Brev var skreven i Frankrig 1784, og siden havde ingen hørt fra ham. En tredie Søn hed *Frederik Roesholm*, var 36 Aar gl., gift og boede i Svindborg i Ørum Sogn. En Datter, *Kirstine Marie*, var gift med Degnen i Helligsø Jens Bruun. Der var ialt 79 Rdl. til Deling ved Skiftet.

Kort Tid efter giftede Degnen Niels Roesholm sig igen, og hans Hustru hed *Mette Andersdatter*.

Degnens døde 1799, 66 Aar gl., og ved Skiftet var der 25 Rdl. til Deling mellem Arvingerne. Sønnen Jens er vedvarende borte.

5. *Jens Bruun*. Degn i Helligsø fra 1791. I Tiden fra 1791 til 99 har der været en Degn i hvert af Sognene. Bruun var gift med *Kirstine Marie Roesholm*, Datter af Degnen i Gjettrup Niels J. Roesholm.

5. HVIDBJERG-LYNGS.

1555 er her intet Degneboel, men Degnen faar aarlig 2 Skp. Byg af hver af Sognemændene. 1571 faar Degnen 12 Tdr. Byg, 4 Lam og 1 Mk. 8 Skill. 1690 er der ingen Degnebolig. Degnens Løn er 12 Tdr. Byg, men

deraf svares 5 Tdr. Byg aarlig til Thisted Skole. Offer 3 Sldr. Paaskerente 8 Ol Æg.

1768 var Indtægten 106 Rdl., men deraf skulde Degnen svare 10 % i Skat.

(Da den ældste Kirkebog kun gaar tilbage til 1730, ved man kun lidt om de ældste Degne.)

1. *Laurits Nielsen Hjøring.* Degn 1680.

2. *Hans Pedersøn.* Degn 1680—1705, død senere. Aarstallet kendes ikke.

I Aaret 1700 var det galt med hans Degnepension til Thisted Skole, og i Aaret 1713 (?) indsender han følgende Klagebrev til Biskoppen:

„Velædle og højærværdige Hr. Biskop,
højgunstige Befordrer!

Hvor nødig jeg anmodede og umagede Hans Højærværdighed, er jeg dog tilsagt af høj Trang og Nødlidenhed højærværdige Hr. Biskop, som min høje Øvrighed og bedst forstaar min slette Tilstand og tynde Vilkaar allerydmygeligst at fordrage i et fast Haab og Tillid Hans Højærværdighed til nogen Medlidenhed med mig fattige gamle Mand at opvise, at som jeg i disse vanskelige Tider formedelst store paakommende Skatter, som mig formedelst tiltrædende Armod ej at kunne betale, har været umulig, eftersom Sognemændene til Degnekorn lidet vil give, hvilket en Del til Pensionen medgaar, ved Amtstuen en temmelig Restans har tildraget af min iboende Gaard, Kirken tilhørende, som jeg haver anvendt mine Midler paa nogle brøstfældige Huse der paa, saa er mine Kreaturer Tid efter anden døde for mig, siden jeg kom til Stedet, hvoraf jeg ingenlunde kan redde mig, med mindre han for Guds Skyld og egen store Fromhed med nogen god Hjælp allergunstigt vil hjælpe, thi bønfalder jeg allerydmygeligst til Hans Højærværdighed han i gunstigst Consideration af ovenførte min meget slette Tilstand er paakrævede store Udgifter mig og min Hustru allergunstigt vilde redde, hvorved Hans Højærværdighed igen udviser saa stor Barmhertighed, som Gud selv vil belønne, og jeg i mine daglige Bønner erindrre som Hans Højærværdigheds allerydmygeligste og tro Forbeder.

Hvidbjerg, d. 2. Oktober 1713.

Hans Pedersen“.

Om Degnen fik noget ud af sit ydmyge Bønsskrift, vides ikke.

3. *Anders Pedersen Nørhede*. Degn 1705—30. Han aflagde Ed som Degn i Hvidbjerg 1705, men da den gamle Degn levede endnu i flere Aar, har Nørhede muligvis kun været Medhjælper (Substitut) og først bleven virkelig Degn, da den gamle var død. Det eneste, man ved om Degnen Nørhede, er, at han døde 1730, 65 Aar gl.

4. *Laurentius Rose*. Degn 1730—45. Han var Student fra Aalborg Skole 1727 og var da 24 Aar gl., hvorfor han maa være født omtr. 1703. Hans borgerlige Navn var *Laurits Eriksøn Rose*.

1742 døde hans Hustru, *Maren Andersdatter*, 38 Aar gl., og hun efterlod sig 4 umyndige Børn, nemlig *Erik*, 10 Aar, *Søren*, 8 Aar, *Anders*, 3 $\frac{3}{4}$ Aar, og *Agnete Marie*, 20 Uger gl.

Der var ved denne Lejlighed ikke saa lidt Bohave og mange Klæder, men Degnen havde en Gæld paa over 50 Rdl. 1744 giftede Degnen Rose sig med *Anna Andersdatter* af Helligkildegaard. Aaret efter døde Degnen. Han blev kun 42 Aar gl.

5. *Niels Jensen Trap*. Degn 1745—91, død 1798. Han var 1. Gang gift med *Maren Pedersdatter Seyersbølle*, der døde den 6. Maj 1753. Hun efterlod sig 5 smaa Børn: En Datter *Anne Catrine*, 10 Aar, en Datter *Inger Catrine*, 9 Aar, en Søn *Jens Peiter*, 8 Aar, en Datter *orethe*, 7 Aar, og en Søn *Anders*, 4 Aar. Ved Skiftet var der 568 Rdl. til Deling, saa Degnen har været forholdsvis velhavende. Hver af Sønnerne fik 81 Rdl. i Arv efter Moderen, og hver af Døtrene 40 Rdl.

Derefter giftede han sig med *Mette Marie Andersdatter* (Ferregaard), som døde 1786. Med hende havde han 2 Sønner og mindst 1 Datter. Sønnerne hed *Laurits Bentzon Trap* og *Niels Chr. Trap*, og Datteren *Anna Marie Trap*; Moderen døde samme Aar, som sidstnævnte var født, og samme Aar giftede Degnen sig tredie Gang. Hans tredie Hustru var *Maren Svindt*. Ogsaa med hende havde han en Datter *Mette Marie Trap*, der var født 12. Juni

1788 og døde 7. April 1863 i Randers. I Arv til hver af Børnene af andet Ægteskab blev der 100 Rd^l.

Da Degnen døde 1798, var han 78 Aar gl. og boede paa Hvidbjerggaard.

Af Degnen Niels Traps Børn var Sønnen Jens Købmand i Randers, men døde før Faderen; Sønnen Anders blev Degn i Hvidbjerg, men døde ogsaa før Faderen. Laurits var 1798 Sorenskriver for Jyderne og Dalerne i Norge og Niels Chr. var Snedkersvend i Kjøbenhavn. Datteren Anne Catrine var død og efterlod sig 1 Søn og 2 Døtre. Inger var gift med en Handskemager i Randers og Dorethe var ugift og tjente paa Hindsels. De to yngste Døtre, Anne Marie og Mette Marie, var ved Faderens Død henholdsvis 12 og 10 Aar; Mette Marie blev gift med Præsten C. C. H. Gjerløff, der var Søn af Præsten Gjerløff i Hvidbjerg-Lyngs, og døde 1851.

6. *Anders Winding Trap*. Degn 1791—1797. Søn af fornævnte Degn Niels Trap, giftede sig 1785 med Jomfru *Catarine Jacobi Amra* i Nykjøbing og døde 1797.

7. *Niels Friberg Thaarup*. Degn 1797—?.

Denne Degn var født ca. 1770 og døde 1832, 62³/₄ Aar gl. Af en Indberetning i Aaret 1800 faar vi at vide, at Degnen er en studeret og duelig Mand, men han maa gaa ledig om Sommeren, da Forældrene ej vil lade deres Børn gaa i Skole.

6. SØNDBJERG-ODBY.

1555 er der Degneboel baade i Søndbjerg og Odby, men af Boelet i Odby har Degnen ingen Indtægt; den tager Ejeren af Hvidbjerggaard. Derimod har Degnen 2 Tdr. Byg aarlig af Boelet i Søndbjerg og tillige 2 Skpr. Byg aarlig af hver Sognemand i begge Sogne.

1571 er Degneboelet i Odby gaaet helt tabt for Degnen. Hans Indtægt er 12 Tdr. og 24 Skill. samt 2 Tdr. Byg af Boelet i Søndbjerg. 1690 er Korntienden kun 5¹/₂ Tdr. Byg. Paaskerente 3 Ol Æg. Offer 1 Sldr. 12 Skill.

Degnen har ingen Husværelse endnu, men har faaet 20 Rdl. af Kirkevængerne, og for denne Sum skal han lade opbygge et nyttigt Skolehus. Ingen Jord eller Ager. Til Thisted Skole 2½ Td. Byg.

1768 var Indtægten 50 Rdl. 2 Mk. 4 Skill.

1. *Christen Nielsson*. Degn 1668—1727. Det eneste, man ved om denne Degn, er, at han døde 1727, 61 Aar gl. Hans Hustru, *Kirsten Nielsdatter*, døde 1726, 73 eller 78 Aar gl. (Tallet er utydeligt.)

2. *Christen Jensen Aggerholm*. Degn 1729—37. Søn af Degnen Jens Lauritsen, Hundborg (Aarbog 1912, pag. 31). Efter 10 Aars Skolegang blev han i en Alder af 20 Aar Student fra Thisted Skole 1726, var derefter i 3 Aar Huslærer hos Provst Bang i Vang, hvorpaa han fik Degneembedet i Søndbjerg, tog theologisk Embedseksamen 1736 med non, og fra 1737 var han Kapellan først i Aaby og siden i Vraa, hvor han døde 1745. 1730 giftede han sig med en Datter af Provst Bang i Vang, hun hed *Mette Johanne Rostok Bang*. Aaret efter (1731) havde de en Søn, *Jens*, der blev Degn paa Jegindø, senere i Ljørslev-Ørding. 1734 nævnes en Datter *Mette*.

3. *Knud Hee*. Degn 1737—53. Var formentlig Søn af Præsten Christen Thomsen Hee i Søndbjerg, og hans Hustru hed *Rebekka Voetmann*. 1739 havde de en Datter *Ingeborg*, 1744 en Datter *Christence*, 1747 en Søn *Erik Christian*, 1749 Tvillinger *Christian* († 1750) og *Margrete Marie* og 1752 en Datter *Katrine*.

Samme Aar døde Hees Hustru. Hun blev kun 39 Aar gl. Derefter hører vi ikke mere om denne Degn.

4. *Knud Poulin Hopp*. Degn 1753—1801.

Med sin Hustru *Kirstine Aars* havde han 1754 en Søn *Jens*, 1756 atter en Søn *Jens*, hvorfor den første maa være død. 1759 nævnes en Søn *Hans Christian*, død samme Aar, og 1761 en Søn *Hans Christian*, der ogsaa døde kort

Tid efter Fødselen. Degnens Hustru Kirstine Aars døde 1800, 76 Aar gl., og Degnen døde 1803, 75 Aar gl.

5. *Jørgen Billeschou Wilse*. Degn 1801—21. Født i Søndbjerg 15. Maj 1777 og var Søn af Præsten N. B. Wilse. Han var den sidste Degn i Søndbjerg-Odby. Med sin Hustru *Anne Marie Thrapp* havde han 1809 en dødfødt Søn, 1813 en Søn *Niels* (†), 1814 igen en Søn *Niels* (†), 1816 en Søn *Niels*, der levede 1 Dag, 1817 en dødfødt Dreng, 1819 Tvillinger *Sara* og *Maren*, som døde snart.

Hvor Degnen er død og begravet, vides ikke.

7. JEGINDØ.

1555 lønnes Degnen af Præsten, som har Degneboelet.

1571 har Degnen Degneboelet og kan saa 1 Td. Rug og $\frac{1}{2}$ Td. Byg.

Degnens Indberetning 1690 er en lang og jammerlig Klage over Fattigdom og daarlig Behandling af Øens Beboere. 1787 har Degnen opbygget et Hus paa 7 Fag, og i Jorden til dette Hus kan han saa 2 Skp. Rug, 2 Skp. Byg og 2 Skp. Havre. Tienden er meget lille, i det højeste 3 Tdr. Korn aarlig. Deraf skal svares $1\frac{1}{2}$ Td. Byg til Thisted Skole. Ellers har Degnen ingen Indtægter, hverken St. Hans-, Jule- eller Paaskerente.

Offer omtrent 1 Mk. til hver Højtid.

Ogsaa 1768 er Degneembedet paa Jegindø daarligt, den aarlige Indtægt er kun 18 Rdl. 1 Mk. 15 Skill'.

1. *Michel Jensøn*. Degn 1634—85.

Denne gamle Degn fra Chr. 4des Tid var gift med *Anna Lauritsdatter*, der døde 1676, 53 Aar gl. Degnen blev begravet Langfredag den 17. April 1685, 82 Aar gl.

2. *Poul Christensen*. Degn 1685, døde den 28. December s. A. Han var født den 2. Oktober 1666 og blev begravet den 1. Januar 1686. Præsten skriver om ham: En smuk ung sagtmodigt Person, hvilken jeg og alle Folk

her i Sognet vilde have ønsket at maatte have levet, men Gud vil have sin Vilje. Hannem sker evindelig Ære!

3. *Peder Christensen*. Degn 1685—1706.

1693 blev Peder Degns Hustru, *Maren Christensdatter*, en sagtmodig og gudfrygtig Kvinde, begravet, 45 Aar gl. Degnen selv døde 1706, men to Aar i Forvejen blev den efterfølgende Degn ansat i Embedet.

4. *Peder Pedersen Mørk*. Degn 1704--52.

Hans Hustru hed *Maren Jørgensdatter*. 1705 døde en Datter *Inger*, omtr. 2 Aar gl. 1708 fødtes en Søn *Christen*, 1710 en Søn *Mads*, 1712 en Søn (Navnet glemt i Kirkebogen) og 1714 en Søn *Christian*.

Den 6. Februar 1752 blev Peder Mørk jordet i hans Alders 82 Aar. Han havde betjent Degneembedet i 46 Aar og været den forrige Degns Medhjælper i 2 Aar.

5. *Jens Christensen Aggerholm*. Degn 1752. Han var Søn af Degnens senere Kapellan Chr. Jensen Aggerholm af Søndbjerg (Degn Nr. 2) og aflagde Embedsed som Sogndegn for Jegindø 12. April 1752, men da den følgende Degn (Bondo) ogsaa aflagde Ed som Degn for Jegindø 1752, ved man ikke, hvorledes det egentlig har været med disse to Degne. Aggerholm blev Sogndegn for Ljørslev-Ørding 1760. Hans Hustru hed *Mette Katrine Knudsgaard*, og de havde 8 Børn.

6. *Albert Henriksen Bondo*. Degn 1752 (?)—1805. Bondo var gift med *Maren Ottensdatter* og de havde 1755 en Datter *Mariane*, som senere i Kirkebogen ofte nævnes som Fadder. Af en Indberetning i Aaret 1800 faar vi at vide, at „Skoleholderen og Degnen Albrekt Bondo er 76 Aar gl. Han skal i sine unge Dage have været en meget duelig Mand og læser endnu upaaklagelig for Børnene, naar de ellers vil søge Skole. Iøvrigt har han dette Aar holdt sig en Medhjælper, som under hans Opsigt har besørget Skolen, da hans Kræfter efterhaanden tager af.

Ogsaa lærer han enhver at skrive, som vil lære det og skriver selv en læselig Haand. Student har han ikke været, men er i Ungdommen oplært ved Skrædderprofessionen.“ Bondo dør 1805, 81 Aar gl.

7. *Poul Chr. Thoring*. 1805—12.

Det eneste, som jeg har fundet om denne Degn, er, at han 1805 blev viet til Jomfru *Johanne Aars* af Søndbjerg.

8. *Erik Wedbye*. Degn 1812—23 (se Aarbog 1909, pag. 36). Han var først Degn i Kallerup og forflyttedes til Jegindø 1812. Hans Hustru døde 1814, 62 Aar gl., og 1823 hængte Sognedegnen for hele Øen, Erik Wedbye, sig i sin Lade, 67 Aar gl.

Hermed afsluttes saa Degnehistorien, der omfatter de fire Herreder i Thy og Vester Hanherred. Det er kun lidet, hvad jeg har formaaet at drage frem, og jeg er klar over, at mangt og meget kunde have været gjort langt bedre, hvis min Tid og mine Forhold havde stillet sig anderledes.

Men Begyndelsen til en jysk Degnehistorie om Degnene nord for Limfjorden er gjort, og saa faar andre fortsætte.

Om jeg — som jeg først havde tænkt — siden faar Lejlighed til at fortsætte med Morslands, Øster Hanherreds og Vestvendssels Degne, er meget usandsynligt.

Til sidst en venlig Tak til alle, som har været mig til Hjælp under dette Arbejde.

S. C. S.

Museet for Thy og V. Han Herred.

Nationaldragten i Thy.

DET er kun ganske faa Efterretninger, man har om Nationaldragten i Thy. I sin store Helhed er den kun kendt gennem Aagaards og Djørups Bøger, men disse tilligemed mundtlige Efterretninger lader ane, at Dragten ogsaa har haft sit ejendommelige Præg. Til den Beskrivelse af Folkedragten i Midthy, som omtales i denne Aarbog S. 25 og 26., skal derfor følgende tilføjes:

Til Mændenes daglige Dragt (ogsaa tidligere til Højtiddragt) hørte en rød Lue „med Skrald i“, d. v. s. med Kvast. Huen var foret med Uld og kunde trækkes ned over Ørene i koldt Vejr, og der sattes særlig Pris paa, at den var af saa stærk rød Farve som muligt. Til Festsdragten hørte endvidere „Manskettes“ Benklæder med Sølvknapper og iøvrigt som anført.

Kvindernes Hovedtøj var den omtalte Bæverhaarshat, hvorunder der bares en hvid eller sort Kappe, der var pibet og paa hvilken der anvendtes stor Omhu.

Det ejendommeligste Stykke var iøvrigt Pandeklædet. Paa Hovedet havde man til daglig en lille Hue af sort Fløjl eller Sirts. Djørup omtaler, at disse Huer tidligere var „af Atlask med pralende Broderier (Gyldenstyk)“. Om Panden, saa at Huen dækkedes for til, vikledes nu det sammenlagte Pandeklæde, der var ret langt og af forskellig Finhed og Farve efter sit Brug; det vikledes et Par Gange om Hovedet og knyttedes for til i Panden med en Sløjfe. Til daglig tog man det yderst sjældent af, og tit laa man ogsaa med det om Natten. Var Tørklædet ikke langt nok, benyttedes en saakaldet Pandepude af forskellige Dimensioner. Til daglig Dragt havde man i

Begyndelse af 1800erne en rød eller grøn strikket Trøje med langt Skørt. Senere erstattedes den med et grønt eller rødt Livstykke med røde eller grønne Seler og Hvergarns Nederdel. Iøvrigt mangler Oplysninger om en hel Del Enkeltheder vedrørende Dragten, men af denne kortfattede Omtale fremgaar det, at den ogsaa har haft sine Ejendommeligheder. Thisted Museum er Tid efter anden kommet i Besiddelse af forskellige Stykker af Dragten. For Mandsdragtens vedkommende: rød Hue, Vest, Manskettes Bukser og enkelte andre *Ting* og af Kvindedragten den høje Hat med hvidt og sort Hovedsæt, et Livstykke samt nogle Tørklæder. For om muligt at faa den gamle Dragt bedre oplyst og faa samlet, hvad der endnu findes, beder Museet alle Aarbogens Læsere være behjælpelige; der vil da senere hen blive meddelt, hvad der er indkommet og oplyst.

Oldsagsfund.

Paa Gaardejer Jens Nørgaards Mark i Lille Hillerslev stødte man under Pløjning afvigte Efteraar paa Sten, og da man senere hen fjernede disse, viste det sig at være Dækstene over en Kvindegrav fra den ældre Bronzealders seneste Tid. Graven var beliggende i Retning Nord og Syd og indeholdt 2 Armringer af Bronze, der laa midt i Gravens Vestside umiddelbart ved Sidestenene og midt i Graven mod Nord en Bøjlenaal, ligeledes af Bronze; alle Genstandene er smukke og karakteristiske Stykker, hver i sin Slags.

Ligeledes blev der paa lignende Maade sidste Vinter paa Gaardejer Mads Pedersens Ejendom, Mejlsøgaard, Jannerup Sogn, fundet en Grav fra romersk Jernalders Tid. Den indeholdt 6 mindre Lerkar, hvoraf adskillige var forsynede med Ornamenter, et Laag og en Flage af et større Lerkar, der sandsynligvis ogsaa har været benyttet som Laag. Sammen med Karrene fandtes et Par Brudstykker af en mindre Jærkniv.

Begge de smukke Fund blev med stor Beredvillighed skænkede til Museet af Ejerne.

Regnskabsoversigt for 1917.

Historisk Samfund.

Indtægt.		Kr.	Ø.
1. Kassebeholdning fra forrige Aar		12	66
2. Medlemsbidrag		771	00
3. Tilskud fra Staten til Aarbogen		200	00
4. Salg af Aarbøger		65	25
	Ialt Indtægt	1048	91

Udgift.		Kr.	Ø.
1. Udgifter ved Aarbogen m. m.		599	00
2. Bidrag til Museet for Thy og V. Hanherred		350	00
3. Kundgørelser, Porto m. m.		41	52
4. Andre forskellige Udgifter		18	70
5. Kassebeholdning ved Aarets Udgang		39	69
	Ialt Udgift	1048	91

Museet.

Indtægt.		Kr.	Ø.
1. Kassebeholdning		823	87
2. Modtagne Bidrag:			
Statstilskud til Bygningen	5000	00	
Do. til Erhvervelser	500	00	
Historisk Samfund	350	00	
Thisted Amt	100	00	
Thisted Købstad	100	00	
Samme ekstra til Museumsbygningen	300	00	
Sogneraadene til do.	100	00	
Ekstraordinære Bidrag fra private til Bygningen	520	00	
Sparekassen for Thisted Amt	25	00	
		6995	00
3. Indvunden Husleje		400	00
4. Hævet i Landbosparekassen		4040	00
5. Renter i do.		51	03
	Ialt Indtægt	12309	90

Udgift.		Kr.	Ø.
1. Udbetalt 2. Prioritet i Bygningen	2000	00	
2. Anskaffelser til Museet, Rejser m. m.	362	89	
3. Skatter og Afgifter	59	59	
4. Renter	320	00	
5. Ejendommens Ombygning til Museum	5256	78	
6. Sparekasse-Indskud	4074	90	
7. Andre Udgifter	198	52	
8. Kassebeholdning ved Aarets Udgang	37	22	
	Ialt Udgift	12309	90